

(Efektivní) snižování základního kapitálu akciové společnosti po rekodifikaci: aktuální výkladové otazníky

Jan Lasák* – Jan Dědič**

Abstrakt: V českém i evropském akciovém právu je stále kladen významný důraz na základní kapitál akciové společnosti jako jeden z nástrojů ochrany věřitelů, ačkoliv jeho praktický význam z tohoto pohledu není až tak zásadní. Základní kapitál akciové společnosti v dnešní době představuje, zjednodušeně řečeno, „obyčejné“ číslo na straně pasiv bilance (rozvahy), jemuž nemusí odpovídat aktiva (majetek ve stejné výši). Požadavek na určitou požadovanou výši vlastního kapitálu při zakládání akciové společnosti tak plní spíše určitý „test serióznosti“ zakladatelů. Za existence akciové společnosti se může snadno stát, že reálná hodnota majetku společnosti poklesne pod výši základního kapitálu. Tradiční funkce základního kapitálu (jako formy ochrany věřitelů nejen akciové společnosti) je proto více než sporná. Určitý význam má pouze v souvislosti s tzv. bilančním testem omezujícím rozdělování zisku nebo jiných vlastních zdrojů akciové společnosti.

Cílem předkládaného příspěvku je analyzovat vybrané problémy stávající české právní úpravy snižování základního kapitálu akciové společnosti vyplývající z nové (rekodifikované) právní úpravy, kterým dosud odborná literatura nevěnovala mnoho pozornosti a navrhnout jejich možné řešení. Úvodem je přitom nezbytné poznamenat, že česká právní úprava snižování základního kapitálu (respektive její interpretace) od roku 2004 nebyla, není a nemůže být zcela autonomní. Česká republika je totiž při úpravě snižování základního kapitálu vázána unijním (směrnice) právem, které představuje důležitým nástroj pro výklad sporných ustanovení zákona o obchodních korporacích upravujících snížení základního kapitálu akciové společnosti.

Klíčová slova: akciová společnost, snížení základního kapitálu, ochrana věřitelů

Úvod

V českém i evropském akciovém právu je stále kladen významný důraz na základní kapitál akciové společnosti (respektive jeho „zachování“) jako jeden z nástrojů ochrany věřitelů, ačkoliv jeho praktický význam z tohoto pohledu není až tak zásadní. Základní kapitál je, zjednodušeně řečeno, „obyčejným“ číslem na straně pasiv bilance (rozvahy), jemuž nemusí odpovídat aktiva (majetek ve stejné výši). Za existence akciové společnosti se může lehce (a někdy až příliš lehce) stát, že reálná hodnota majetku společnosti poklesne pod výši základního kapitálu. Tradiční funkce základního kapitálu (jako formy ochrany věřitelů nejen akciové společnosti) je proto více než sporná. Určitý význam má pouze v souvislosti s tzv. bilančním testem omezujícím rozdělování zisku nebo jiných vlastních zdrojů akciové společnosti (viz § 350 odst. 1 z. o. k. v další části tohoto příspěvku). Funkcemi základního kapitálu se však v tomto příspěvku detailně zabývat nehodláme.

Naším cílem je analyzovat vybrané problémy stávající české právní úpravy snižování základního kapitálu akciové společnosti vyplývající z nové (rekodifikované) právní úpravy,

* JUDr. Jan Lasák, LL.M. (Columbia) je Lawrence A. Wien Fellow (Columbia Law School) a advokátem v advokátní kanceláři Kocián Šolc Balaščík, advokátní kancelář, s.r.o. E-mail: jlasak@ksb.cz

** Prof. JUDr. Jan Dědič je advokátem a společníkem v advokátní kanceláři Kocián Šolc Balaščík, advokátní kancelář, s.r.o. a vysokoškolským pedagogem. E-mail: jdedic@ksb.cz. Příspěvek je upraveným a doplněným textem sepsaným autory ku příležitosti 70. narozenin prof. JUDr. Martina Boháčka (Vysoká škola ekonomická v Praze, Praha: Nakladatelství Oeconomica, 2017). Publikováno se souhlasem Vysoké školy ekonomické. Recenzentům tohoto příspěvku tímto děkujeme za cenné připomínky.

kterým dosud odborná literatura nevěnovala mnoho pozornosti, a navrhnout jejich možné řešení. Úvodem je přitom nezbytné poznamenat, že česká právní úprava snižování základního kapitálu (respektive její interpretace) od roku 2004 nebyla, není a nemůže být zcela autonomní. Česká republika je totiž při úpravě snižování základního kapitálu vázána příslušnými ustanoveními směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2017/1132 ze dne 14. května 2017 o některých aspektech práva obchodních společností (kodifikované znění) (dále jen „Směrnice“).¹ Citovaná Směrnice je důležitým nástrojem pro výklad sporných ustanovení zákona o obchodních korporacích upravujících snížení základního kapitálu akciové společnosti, neboť z ustálené judikatury Soudního dvora Evropské unie plyne zásada (povinnost) eurokonformní interpretace harmonizovaných právních norem.²

1. Působnost snížit základní kapitál akciové společnosti

Podle současné české právní úpravy je výše základního kapitálu povinnou náležitostí stanov akciové společnosti v souladu s § 250 odst. 2 písm. b) zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), ve znění zákona č. 456/2016 Sb. (dále jen „zákon o obchodních korporacích“ nebo jen „z. o. k.“)³. Každé snížení základního kapitálu je proto nevyhnutelně i změnou stanov. Mohlo by být proto sporné, zda ke změně stanov týkající se výše základního kapitálu je třeba vždy i rozhodnutí valné hromady o změně stanov nebo nikoliv.

Podle § 421 odst. 2 písm. a) z. o. k. patří do působnosti valné hromady rozhodování o změně stanov, určí-li tak stanovy nebo zákon, nejde-li o změnu v důsledku zvýšení základního kapitálu pověřeným představenstvem nebo o změnu, ke které došlo na základě jiných právních skutečností. Podle § 421 odst. 2 písm. b) z. o. k. patří do působnosti valné hromady rozhodování o změně výše základního kapitálu a o pověření představenstva ke zvýšení základního kapitálu.

¹ Směrnice nahradila mimo jiné směrnici 2012/30/EU ze dne 25. října 2012 o koordinaci ochranných opatření, která jsou na ochranu zájmů společníků a třetích osob vyžadována v členských státech od společností ve smyslu čl. 54 druhého pododstavce Smlouvy o fungování Evropské unie při zakládání akciových společností a při udržení a změně jejich základního kapitálu, za účelem dosažení rovnocennosti těchto opatření (přepřecované znění), ve znění směrnice Rady 2013/24/EU ze dne 13. května 2013, a směrnici Evropského parlamentu a Rady 2014/59/EU ze dne 14. května 2014.

² Viz např. rozsudek Evropského soudního dvora ve věci C-106/89 *Marleasing v. La Comercial Internacional de Alimentación*, ve věci C-355/96 *Silhouette International Schmied GmbH & Co.KG v. Harlauer Handeslgesellschaft mbH* nebo C-168/00 *Simone Leitner v. TUI Deutschland GmbH & Co.KG*. Dále např. *Pfeiffer a další*, C-397/01 až C-403/01, bod 115 „Ačkoliv zásada výkladu vnitrostátního práva v souladu s právem Společenství, kterou tak stanoví právo Společenství, se v první řadě týká vnitrostátních ustanovení přijatých k provedení příslušné směrnice, neomezuje se však na pouhý výklad znění těchto ustanovení, nýbrž vyžaduje, aby vnitrostátní soud vzal v úvahu celé vnitrostátní právo za účelem posouzení, nakolik může být uplatněno způsobem, který nevede k výsledku, jenž je v rozporu s výsledkem směrnici zamýšleným.“ nebo *Adeneler a další*, C-212/04, bod 108 „Je třeba připomenout, že vnitrostátní soudy jsou při použití vnitrostátního práva povinny vykládat vnitrostátní právo v co možná největším rozsahu ve světle znění a účelu dotčené směrnice, aby tak dosáhly výsledku jí přijímeného, a dosáhly tak souladu s čl. 249 třetím pododstavcem ES [...] Tato povinnost výkladu se týká všech předpisů vnitrostátního práva, přijatých jak před směrnici, o níž se jedná, tak po ní.“. Povinnost eurokonformního výkladu dopadá především na soudy, ale dále i na všechny vnitrostátní orgány, jak orgány moci zákonodárné, tak orgány správní. Viz znovu kupř. *Adeneler*, bod 117 „Krom toho [...] je třeba upřesnit, že z judikatury Soudního dvora již vyplývá, že povinnost členských států přijmout na základě čl. 10 druhého pododstavce ES a čl. 249 třetího pododstavce ES [...] všechna opatření nezbytná k dosažení výsledku stanoveného směrnici je uložena všem vnitrostátním orgánům, včetně soudů v rámci jejich pravomocí“ nebo *Pfeiffer*, bod 110 „Ze stejné tak ustálené judikatury [...] však vyplývá, že ze směrnice vyplývající povinnost členských států dosáhnout výsledku v ní stanoveného, jakož i jejich závazek přijmout podle článku 10 ES veškerá vhodná obecná i zvláštní opatření k plnění této povinnosti, zavazují veškeré orgány členských států včetně orgánů soudních v rámci jejich pravomocí.“.

³ To představuje významný rozdíl oproti unijní úpravě, neboť podle čl. 3 písm. g) Směrnice je povinným údajem stanov jen výše upsaného základního kapitálu splaceného v okamžiku založení společnosti nebo v okamžiku získání povolení zahájit svou činnost.

Z uvedeného se podává, že rozhodnutí o snížení základního kapitálu není rozhodnutím o změně stanov a působnost valné hromady rozhodovat o snížení základního kapitálu nemusí určovat stanovy, ale plyne přímo *ex lege*. Musí proto ještě rozhodnout akcionáři (valná hromada) v souvislosti se snížením základního kapitálu i o změně stanov týkající se výše základního kapitálu? Podle našeho názoru nikoliv. Zákon o obchodních korporacích zřetelně zná i rozhodnutí, jejichž důsledkem je změna stanov společnosti ve smyslu § 432 odst. 2 z. o. k. O takové rozhodnutí se při rozhodování o snížení základního kapitálu akciové společnosti bezpochyby jedná. Toto rozhodnutí (o snížení základního kapitálu) nahrazuje rozhodnutí o změně stanov a musí o něm být pořízena veřejná listina.⁴

Rozhodování o snížení základního kapitálu nelze přenést stanovami ani rozhodnutím valné hromady na jiný orgán společnosti. Jakkoliv může být v odborné literatuře sporné, zda zákonná působnost orgánů právnických osob je věcí statusu ve smyslu § 1 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů⁵ plyne výlučná působnost valné hromady ke snížení základního kapitálu z čl. 34 Směrnice, jíž je Česká republika vázána. Výjimkou by mohlo být pouze snížení základního kapitálu povinným stažením akcií z oběhu podle čl. 79 Směrnice. V souladu s čl. 73 Směrnice musí každé rozhodnutí o snížení základního kapitálu, s výjimkou snížení základního kapitálu nařízeného soudním rozhodnutím podléhat rozhodnutí valné hromady. Podle bodu 3) recitálu Směrnice je přitom pro zajištění minimální míry rovnocennosti ochrany akcionářů a věřitelů důležitá koordinace předpisů týkající se mimo jiné snižování základního kapitálu a podle bodu (461) recitálu Směrnice je současně nezbytné, aby právní předpisy členských států zajišťovaly při snižování základního kapitálu dodržování zásad rovného postavení akcionářů, kteří jsou ve stejném postavení, a ochrany věřitelů, jejichž pohledávky vznikly před rozhodnutím o snížení základního kapitálu, a harmonizovaly provádění těchto zásad. Umožňují-li však předpisy členského státu snížit základní kapitál povinným stažením akcií z oběhu za podmínek uvedených v čl. 79 odst. 1 Směrnice, pak se podle čl. 79 odst. 2 Směrnice nepoužije ani článek 73 odst. 1. první pododstavec Směrnice, a nejde-li jen

⁴ Tou je třeba rozumět ve smyslu § 776 odst. 2 z. o. k. notářský zápis. Jde o notářský zápis o rozhodnutí orgánu právnické osoby, rozhoduje-li se o snížení základního kapitálu na zasedání valné hromady podle § 80a an. zákona č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „not. ř.“). Pokud by stanovy podle § 418 odst. 1 z. o. k. umožňovaly, aby se o snížení základního kapitálu rozhodovalo mimo zasedání valné hromady *per rollam* podle § 418 an. z. o. k., pak by formu notářského zápisu muselo mít rozhodnutí každého akcionáře, který by se takového rozhodování chtěl účastnit. V tomto případě by šlo o notářské zápisy o právním jednání podle § 62 an. not. ř. Rovněž tak rozhodnutí jediného akcionáře o snížení základního kapitálu by podle § 12 odst. 2 z. o. k. muselo mít formu notářského zápisu. I zde by šlo o notářský zápis o právním jednání podle § 62 an. not. ř.

⁵ MELZER, F. – TĚGL, P. a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek I, § 1–117*. Praha: Leges, 2013, s. 50 an. LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 2–38, PELIKÁNOVÁ, I. – PELIKÁN, R. In: ŠVESTKA, J. – DVOŘÁK, J. – FIALA, J. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I (§ 1 až 654, obecná část)*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 16, ELIÁŠ, K. K pojetí dispozitivního práva v občanském zákoníku. In: *Sborník mezinárodní konference XXIII. Karlovarské právnické dny*. Praha: Leges, 2015, s. 55–84, KNAPP, V. O právu kogentním a dispozitivním. *Právník*. 1995, č. 1, PELIKÁN, R. Kogentní a dispozitivní ustanovení v novém zákonu o obchodních korporacích. *Obchodněprávní revue*. 2012, č. 9, MELZER, F. Dispozitivní a kogentní normy v novém občanském zákoníku. *Právní rozhledy*. 2013, č. 7, HURDÍK, J. Kogentnost a dispozitivnost ustanovení nového občanského zákoníku o právnických osobách. Ke vzájemné použitelnosti ustanovení o nadacích a nadačních fondech. *Právní rozhledy*. 2014, č. 7, HAVEL, B. Úvahy ke statusovým limitům smluvní podstaty korporace. *Právní obzor*. 2014, č. 4, s. 377–382, HAVEL, B. – RONOVSÁ, K. Kogentnost úpravy právnických osob a její omezení autonomií vůle, nebo vice versa? *Obchodněprávní revue*. 2016, č. 2. Podle Nejvyššího soudu je zákonná působnost orgánů statusovou věcí, jak uvedl ve stanovisku občanskoprávního a obchodního kolegia ze dne 13. 1. 2015, Cjpn 204/2015, uveřejněné pod číslem 31/2016 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek, bod I, odst. 3 in fine: „Ustanovení § 777 odst. 4 z. o. k. se nedotýká statusových otázek jako např. vymezení jednotlivých orgánů obchodních korporací a jejich působnosti, rozhodování orgánů (tj. zejména svolání, usnášení-schopnosti, hlasovacích většin, osvědčování rozhodnutí veřejnou listinou) atd. Ty se řídí od 1 ledna 2014 zákonem o obchodních korporacích (§ 775 z. o. k.).“ Shodně viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 2. 2017, sp. zn. 29 Cdo 1104/2016.

o dovolené stažení akcií z oběhu, rozhoduje orgán určený stanovami. Česká právní úprava „povinného“ stažení akcií z oběhu pouze dovoluje snížení základního kapitálu losováním (stažení akcií z oběhu není tedy povinné), a proto v souladu s čl. 79 odst. 1 písm. b) Směrnice patří takové rozhodování o snížení základního kapitálu bez dalšího do působnosti valné hromady.

S ohledem na uvedené skutečnosti je podle našeho přesvědčení vyloučeno, aby Česká republika ve svých právních předpisech umožnila, aby o snižování základního kapitálu rozhodoval jiný orgán společnosti než valná hromada nebo aby ujednání o působnosti jiného orgánu mohlo být obsahem stanov, ledaže by došlo k zavedení povinného stažení akcií z oběhu ve smyslu čl. 70 Směrnice. Ustanovení zákona o obchodních korporacích o působnosti valné hromady rozhodovat o snížení základního kapitálu je proto nezbytné považovat i s ohledem na unijní úpravu za kogentní.

Z čl. 73 odkazem na čl. 83 Směrnice současně plyne, že členský stát musí vyžadovat, aby o snížení základního kapitálu rozhodovala valná hromada alespoň dvoutřetinovou většinou hlasů, není-li vyžadováno, že musí být přítomni akcionáři vlastníci akcie představující aspoň polovinu upsaného základního kapitálu. Pak k rozhodnutí nejvyššího orgánu o snížení základního kapitálu postačí prostá většina hlasů. To ovšem neplatí, rozhoduje-li valná hromada podle čl. 79 odst. 1 písm. b) Směrnice. Tam požadavky na kvorum ani počet hlasů stanoveny nejsou a čl. 73, a tudíž ani čl. 83 Směrnice, se neaplikuje.

V souvislosti se snižováním základního kapitálu české právo nevyžaduje pro rozhodování valné hromady o snížení základního kapitálu přítomnost akcionářů vlastnicích akcie, jejichž jmenovitá či účetní hodnota dosahuje poloviny upsaného základního kapitálu (viz § 412 z. o. k.⁶). Proto v souladu s požadavky Směrnice vyžaduje zákon o obchodních korporacích k přijetí rozhodnutí o snížení základního kapitálu dvoutřetinovou většinu hlasů akcionářů přítomných na valné hromadě. Ne sice výslovně, ale nepřímou tím, že se podle § 416 odst. 1 z. o. k. k rozhodnutí, v jehož důsledku se mění stanovy (a tím rozhodnutí o snížení základního kapitálu, jak bylo uvedeno výše, je), vyžaduje souhlas alespoň dvoutřetinové většiny hlasů přítomných akcionářů. Z dikce zákona plyne, že stanovy mohou být dokonce ještě přísnější. Česká republika tedy nevyužila možnosti, že o snížení základního kapitálu losováním akcií nemusí rozhodovat kvalifikovaná většina hlasů akcionářů přítomných na valné hromadě.

Pokud existuje v akciové společnosti více druhů akcií, je rozhodnutí valné hromady o snížení základního kapitálu schvalováno v souladu s čl. 74 Směrnice odděleně pro každý druh akcií, jejichž práv se tato transakce týká. Uvedené ne příliš jasně znějící pravidlo promítl český zákonodárce do zákona o obchodních korporacích tak, že k rozhodnutí o změně výše základního kapitálu se vyžaduje souhlas alespoň dvoutřetinové většiny hlasů přítomných akcionářů každého druhu akcií, jejichž práva jsou tímto rozhodnutím dotčena (viz § 417 odst. 1 z. o. k.).⁷ V takovém případě je tedy k přijetí rozhodnutí třeba

⁶ Podle citovaného ustanovení postačí, pokud jsou přítomni akcionáři vlastníci akcie, jejichž jmenovitá hodnota nebo počet přesahuje 30 % základního kapitálu. Údaj o počtu se vztahuje ke společnosti, které vydaly kusové akcie, je však poměrně nepřesný. Správně mělo jít o účetní hodnotu kusových akcií. Ustanovení je nezbytné vyložit tak, že celkový počet akcií představuje 100 % a z toho se počítá stanovené procento. *Stricto sensu* nejde tedy o podíl počtu akcií na základním kapitálu, ale podíl počtu kusových akcií na celkovém počtu kusových akcií vydaných na základní kapitál. Stanovy mohou povolit i nižší účast nebo zvýšit kvorum i na 50 %, ale to neopravňuje Českou republiku umožnit v daném případě rozhodovat o snížení základního kapitálu prostou většinou hlasů.

⁷ Znění zákona však v důsledku pozměňovacího návrhu přijatého Poslaneckou sněmovnou obsahuje gramatickou chybu, a je tudíž nejasné. V § 417 odst. 1 z. o. k. se stanoví: „Rozhodnutí podle § 421 odst. 2 písm. m) o změně výše základního kapitálu se vyžaduje také souhlas alespoň dvoutřetinové většiny hlasů přítomných akcionářů každého druhu akcií, jejichž

jednak souhlasu alespoň dvoutřetinové většiny hlasů všech akcionářů přítomných na valné hromadě podle § 416 odst. 1 z. o. k., a navíc souhlas alespoň dvoutřetinové většiny přítomných akcionářů každého druhu akcií, jejichž práva jsou tímto rozhodnutím dotčena podle § 417 odst. 2 z. o. k. Výjimkou je rozhodnutí o snížení základního kapitálu s využitím vlastních akcií, které jsou v majetku společnosti podle § 521 odst. 3 z. o. k. Tato úprava se opírá o čl. 80 odst. 2 Směrnice, podle kterého se čl. 74 Směrnice o odděleném hlasování podle druhů akcií nepoužije při snížení základního kapitálu stažením akcií z oběhu nabytých společností (vlastních akcií).

Uvedená úprava rozhodování o snížení základního kapitálu akciové společnosti přináší přinejmenším dva výkladové problémy. Prvním z nich je určení situace, kdy snížením základního kapitálu nebudou dotčena práva akcionářů všech druhů akcií. To totiž logicky otvírá otázku, zda je možné, aby se usnesení o snížení základního kapitálu týkalo jen určitého druhu akcií. Jinak řečeno, lze stanovami rozlišit různé druhy akcií podle toho, zda se jejich akcií dotkne nebo nedotkne rozhodnutí o snížení základního kapitálu? Lze si představit, že jen ve vztahu k akciím určitého druhu bude uplatňován určitý způsob snížení základního kapitálu? Např. že jen u akcií druhu A bude snižován základní kapitál snížením jmenovité hodnoty akcií, zatímco u akcií druhu B bude základní kapitál snižován jen vzetím akcií z oběhu na základě návrhu akcionářům?

Ve vztahu ke snížení základního kapitálu snížením jmenovité hodnoty akcií z § 524 z. o. k. vyplývá, že se jmenovitá hodnota akcií snižuje poměrně u všech akcií společnosti, ledaže je účelem snížení základního kapitálu prominutí nesplacené části emisního kurzu akcií. Vylučuje citované ustanovení zákona o obchodních korporacích vydání zvláštního druhu akcií, se kterým by bylo spojeno právo neúčastnit se snižování základního kapitálu snížením jmenovité hodnoty akcií? Z našeho pohledu tomu právní úprava bez dalšího nebrání. Z čl. 85 Směrnice plyne, že při snižování základního kapitálu zajistí právní předpisy členských států rovné zacházení se všemi akcionáři *ve stejném postavení*. To bude z našeho pohledu vydáním různých druhů akcií zachováno. Jinými slovy soudíme, že právní úprava nevylučuje, aby akciová společnost vydala akcie se zvláštním právem neúčastnit se snížení základního kapitálu snižováním jmenovité hodnoty. Požadavek vyplývající z § 524 z. o. k., podle kterého se jmenovitá hodnota akcií snižuje poměrně u všech akcií společnosti, lze současně vyložit tak, že tento důsledek dopadá na ty akcie, u nichž to připadá do úvahy.

Pokud jde o snižování základního kapitálu losováním akcií, stanoví ve vztahu k němu jak čl. 79 odst. 1 Směrnice, tak § 523 odst. 2 z. o. k. jako podmínku, že lze losovat jen ty akcie, které byly upsány v době, kdy stanovy společnosti tento způsob snížení základního kapitálu umožňovaly. Pokud se tato možnost snižování základního kapitálu stane obsahem

---

práva jsou tímto rozhodnutím dotčena.“ Podle § 421 odst. 2 písm. m) z. o. k. se ale nerozhoduje o změně výše základního kapitálu ale o schválení převodu nebo zastavení závodu nebo jeho části. Obdobná chyba je již v § 416 odst. 1 z. o. k., kde se pro změnu uvádí „*K rozhodnutí podle § 421 odst. 2 písm. m) o změně stanov, k rozhodnutí, v jehož důsledku se mění stanovy, k rozhodnutí o pověření představenstva zvýšit základní kapitál, o možnosti započtení peněžité pohledávky vůči společnosti proti pohledávce na splacení emisního kurzu, o vydání vyměnitelných nebo prioritních dluhopisů, o zrušení společnosti s likvidací a k rozhodnutí o rozdělení likvidačního zůstatku se vyžaduje souhlas alespoň dvoutřetinové většiny hlasů přítomných akcionářů.*“ Jednou se tvrdí, že podle § 421 odst. 2 písm. m) se rozhoduje o změně výše základního kapitálu a jednou, že se rozhoduje o změně stanov. Nic z toho však není pravda. Jde o to, že v § 416 odst. 1 chybí za slovy „*podle § 421 odst. 2 písm. m)*“ čárka a v § 417 odst. 2 zase chybí spojka „*a*“. O tom je v komentářové literatuře shoda. Viz ŠUK, P. In: ŠTENGLOVÁ, I. – HAVEL, B. – CILEČEK, F. – KUHN, P. – ŠUK, P. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 725, FILIP, V. – LASÁK, J. In: LASÁK, J. – POKORNÁ, J. – ČÁP, Z. – DOLEŽIL, T. a kol. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář. II. díl*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 1872, 1880.

stanov až později za existence společnosti, budou moci být losovány jen akcie upsané po takové změně stanov. Ty pak zřejmě musí tvořit zvláštní druh akcií, neboť je v jejich případě dána povinnost strpět losování akcií, zatímco jiné akcie mají právo se na losování akcií nepodílet. Je zde tedy současně dána i různost práv. I z uvedeného důvodu jsme názoru, že je možné vydat zvláštní druh akcií, jejichž zvláštnost bude spočívat v tom, že jedině ony se budou podílet na snížení základního kapitálu losováním.⁸

V souvislosti se snižováním základního kapitálu losováním může být sporné, jaký je „status“ akcií vydaných v souvislosti se zvýšením základního kapitálu z vlastních zdrojů až po změně stanov připouštějící losování akcií. Je možné brát tyto akcie z oběhu losováním? Podle našeho názoru záleží na tom, k jakým akciím byly vydány. Pokud by byly vydány k akciím upsaným před změnou stanov tak nikoliv. Důvod spatřujeme v tom, že zvýšení základního kapitálu z vlastních zdrojů lze do akcií promítnout dvojím způsobem, buď zvýšením jmenovité (účetní) hodnoty akcií nebo vydáním nových akcií. Došlo-li by ke zvýšení základního kapitálu zvýšením jmenovité nebo účetní hodnoty akcií, pak nepochybně takové akcie losování nepodléhají. Nebylo by logické ani spravedlivé, aby jen proto, že valná hromada rozhodla o zvýšení základního kapitálu vydáním nových akcií, bylo možné tyto akcie losovat, neboť tyto akcie byly vydány k akciím, které losovat nelze. Tyto akcie navíc akcionář neupsal (nenabyl je v důsledku svého právního jednání), ale byly mu společností „přiděleny“ v důsledku zvýšení základního kapitálu, ať pro zvýšení základního kapitálu hlasoval, nebo nikoliv. Byly-li nové akcie při zvyšování základního kapitálu z vlastních zdrojů vydány k akciím upsaným až po změně stanov připouštějících losování akcií, nevidíme důvod, proč by tyto akcie nemohly být také losovány.

Stejně tak podle našeho přesvědčení nic nebrání tomu, aby byl v akciové společnosti vydán zvláštní druh akcií, které bude jedině možné brát z oběhu na základě návrhu akcionářům podle § 516 písm. e) z. o. k.

Druhým výkladovým problémem je situace, kdy se má snížení základního kapitálu dotknout práv akcionářů každého druhu akcií, avšak ohledně jednoho z druhů akcií nebude na valné hromadě přítomný žádný akcionář. Je možné v takovém případě přijmout rozhodnutí o snížení základního kapitálu, aniž by s tím souhlasil některý z akcionářů nepřítomného druhu akcií? Z jazykového výkladu zákona by šlo učinit závěr, že ano, protože v § 417 odst. 1 z. o. k. se vyžaduje souhlas alespoň dvou třetin hlasů přítomných akcionářů každého druhu akcií. Z toho by bylo možné učinit závěr, že není-li na valné hromadě určitý druh akcií vůbec „zastoupen“, souhlas takového druhu akcií třeba není. V posuzovaném případě si ovšem nemůžeme vystačit s jazykovým výkladem, neboť jde o výklad ustanovení, které implementuje čl. 74 Směrnice; je proto nezbytné přistoupit k eurokonformnímu výkladu práva.

V čl. 74 Směrnice (v české jazykové verzi) se uvádí: „*Existuje-li více druhů akcií, je rozhodnutí valné hromady o snížení základního kapitálu schvalováno odděleně pro každý*

⁸ Jiný názor publikoval KUBÍK, M. In: LASÁK, J. – POKORNÁ, J. – ČÁP, Z. – DOLEŽIL, T. a kol. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář. II. díl.* Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 2354. Ten zřejmě nepovažuje „vylosovatelné“ akcie vydané po změně stanov za zvláštní druh akcií, pokud s nimi budou jinak spojena stejná práva jako s akciemi vydanými před změnou stanov. Současně však uvádí, jaké obtíže jsou s danou konstrukcí spojeny. Ty odstraňuje, a to i ve vztahu k zaknihovaným akciím, námi zastávaná koncepce vzniku nového druhu akcií. V takovém případě by byly tyto akcie vždy odlišitelné. Narážíme však na určitý problém ve vztahu k definici druhu akcie. Podle § 276 z. o. k. se druhy akcií odlišují podle zvláštních práv, nikoliv i povinností, jako je tomu podle § 135 odst. 1 z. o. k. u společnosti s ručením omezeným. Nicméně si dovoluujeme uzavřít, že je-li s akciemi spojena zvláštní povinnost strpět losování akcií, pak s ostatními akciemi je spojeno právo takové losování nestrpět, pak jde rovněž o různost práv, tedy i o zvláštní druh akcie. Nicméně jsme názoru, že základem druhu akcie musí být nejen stejnost práv, ale i stejnost povinností, obdobně jako je tomu u společnosti s ručením omezeným.

druh akcionářů, jejichž práv se tato transakce týká.“ Česká jazyková verze je však poněkud nejasná. Co znamená, že rozhodnutí valné hromady je schvalováno odděleně pro každý druh akcionářů? Jednak pojem „druh“ nelze vztahovat k akcionářům, nýbrž k akciím. To je ale nejmenší problém. Má to ale znamenat, že valná hromada přijímá rozhodnutí odděleně pro každý druh akcií, nebo že každý druh akcií rozhoduje odděleně? Odpověď je možno nalézt v jiných jazykových verzích. Tak např. čl. 74 Směrnice v němčině zní: *„Sind mehrere Gattungen von Aktien vorhanden, so ist der Beschluss der Hauptversammlung über die Herabsetzung des gezeichneten Kapitals von einer gesonderten Abstimmung zumindest jeder Gattung derjenigen Aktionäre abhängig, deren Rechte durch die Maßnahme berührt werden.“* V angličtině pak čl. 74 Směrnice zní: *„Where there are several classes of shares, the decision by the general meeting concerning a reduction in the subscribed capital shall be subject to a separate vote, at least for each class of shareholders whose rights are affected by the transaction.“*

Z německého i anglického znění Směrnice je z našeho pohledu smysl čl. 74 jasný. Podle něho je usnesení valné hromady závislé na zvláštním souhlasu alespoň každého druhu akcií, jejichž práva jsou tímto rozhodnutím dotčena. Směrnice nestanoví nic o akcionářích přítomných na valné hromadě. Přistoupíme-li k eurokonformnímu výkladu § 417 odst. 1 z. o. k. ve vztahu k rozhodnutí o snížení základního kapitálu, pak nelze dospět k jinému výkladu než, že pro přijetí rozhodnutí o snížení základního kapitálu musí právní řád členského státu vyžadovat souhlas akcionářů toho druhu akcií, jichž se rozhodnutí týká. Nebude-li tedy dotčený druh akcií vůbec „zastoupen“ na valné hromadě, nemělo by být na valné hromadě o snížení základního kapitálu vůbec rozhodováno.⁹ Otázkou je, zda v případě nerespektování takového postupu při hlasování půjde o:

- a) neplatné rozhodnutí, protože nebylo přijato potřebnou většinou hlasů,¹⁰ nebo
- b) rozhodnutí, na které se hledí jako by nebylo přijato, neboť bez přítomnosti vlastníků dotčeného druhu akcií na valné hromadě nemůže valná hromada takové rozhodnutí vůbec přijmout, a půjde tedy o rozhodnutí přijaté v záležitosti, o níž nemá orgán (valná hromada) působnost rozhodnout ve smyslu § 45 odst. 1 z. o. k. ve spojení s § 245 o. z., nebo
- c) o neúčinné rozhodnutí, protože souhlas každého z dotčených druhů akcií je podmínkou účinnosti snížení základního kapitálu, anebo
- d) nebude mít tato skutečnost žádné právní důsledky.

I zde je z našeho pohledu zapotřebí přistoupit k eurokonformnímu výkladu. Česká jazyková verze směrnice řešení nenabízí, avšak z německé i anglické jazykové verze čl. 74 Směrnice plyne, že usnesení valné hromady o snížení základního kapitálu je závislé na souhlasu dotčeného druhu akcionářů. Z toho by bylo možno dovozovat, že má jít o předpoklad účinnosti rozhodnutí valné hromady o snížení základního kapitálu, což vyplývá

⁹ Jinak DĚDIČ, J. In: DĚDIČ, J. a kol. *Obchodní zákoník. Komentář. Díl III. § 176–220zb.* Praha: Polygon 2002, s. 2252, kde uvádí, že nepřítomnost určitého druhu akcií na valné hromadě nemůže zabránit tomu, aby vlastníci jiných druhů akcií příslušné rozhodnutí přijali. Tím autor alespoň ve vztahu ke změnám základního kapitálu mění svůj dosud publikovaný názor, a to právě v důsledku eurokonformního výkladu, který ještě v roce 2002 nebyl povinný.

¹⁰ Viz usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Cdo 1104/2016 ze dne 22. 2. 2017, podle něhož nedostatečný počet hlasů odevzdaných pro usnesení valné hromady způsobuje zásadně pouze neplatnost rozhodnutí valné hromady, a nikoliv vadu, pro kterou se takové rozhodnutí valné hromady hledí, jako by nebylo přijato. Ponecháváme přitom pro účely tohoto příspěvku stranou otázku, zda v případě, kdy není dosaženo požadovaného počtu hlasů, je důsledkem takové vady „pouze“ neplatnost takového rozhodnutí valné hromady, anebo (za určitých okolností) jeho neexistence.

z německého¹¹ nebo rakouského¹² akciového práva, případně o předpoklad existence daného rozhodnutí. Směrnice však důsledek nerespektování daného ustanovení neupravuje a je to proto věcí každého členského státu.

Problémem je, že z § 417 odst. 1 z. o. k. neplyne, že tam uvedené souhlasy jsou podmínkou účinnosti nebo existence usnesení valné hromady, ale jde o požadavek na přijetí rozhodnutí valné hromady. Závěr, že jde o rozhodnutí mimo působnost valné hromady, není podle našeho názoru také opodstatněný, protože pak každé rozhodnutí, pro které ve skutečnosti nehlasovala příslušná většina, by také muselo být považováno za rozhodnutí, na něž se hledí jako by nebylo přijato. Zbývá tedy závěr o neplatnosti rozhodnutí valné hromady v souladu s dosavadní judikaturou Nejvyššího soudu, pokud vůbec dovodíme, že je třeba souhlasu i nepřítomného druhu akcií. Pak ale platí, že současná právní úprava snižování základního kapitálu akciové společnosti je zřejmě v rozporu s požadavky čl. 74 Směrnice a je třeba ji novelizovat v tom smyslu, že souhlas dotčeného druhu akcií se vyžaduje vždy bez ohledu na jejich přítomnost na valné hromadě.

Zákon o obchodních korporacích zbytečně duplicitně stanoví požadavek osvědčení rozhodnutí valné hromady, v jehož důsledku se mění stanovy, veřejnou listinou, a to v § 416 odst. 2 a v § 432 odst. 1 z. o. k. Podle našeho názoru postačilo normovat tento požadavek pouze v § 416 odst. 2 z. o. k. Sporné může být, zda obsahem veřejné listiny má být také schválený text změny stanov podle § 416 odst. 2 z. o. k. *in fine*. Dovětek, který váže tuto povinnost na případy, kdy jsou měněny stanovy, lze vyložit buď tak, že změny stanov se uvádějí v obsahu veřejné listiny, jen když valná hromada přímo rozhoduje o změně stanov, nebo tak, že i v případě, že se v důsledku rozhodnutí valné hromady stanovy teprve změní. Přikláníme se nicméně k názoru, že obsahem veřejné listiny jsou změny stanov, jen když valná hromada přímo svým rozhodnutím mění stanovy, nikoliv když přijímá rozhodnutí, v jehož důsledku se stanovy změní. Pokud by tomu tak nebylo, musela by valná hromada rozhodovat nejen o snížení základního kapitálu, ale i o změně stanov. Odhlédneme-li od toho, že v době rozhodování valné hromady o snížení základního nemusí být ještě známo, jak se stanovy změní (zejména při vzetí akcií z oběhu na základě návrhu akcionářům), byl by takový postup i v rozporu s § 432 z. o. k., podle něhož rozhodnutí, jehož důsledkem je změna obsahu stanov, nahrazuje rozhodnutí o změně stanov a neplyne-li z rozhodnutí valné hromady, jak se stanovy změní, změní jejich obsah představenstvo v souladu s rozhodnutím valné hromady. Rozhodnutí představenstva o změně obsahu stanov se také osvědčuje veřejnou listinou. Ze všech rozhodnutí valné hromady o snížení základního kapitálu přitom plyne, jak se změní stanovy, ledaže jde o snížení základního kapitálu na základě návrhu akcionářům na vzetí akcií z oběhu podle § 532 a násl. z. o. k. Při přijímání takového rozhodnutí není předem postaveno najisto, kolik akcionářů (a v jakém rozsahu) využije možnosti vrátit akcie společnosti. V takovém případě rozhodne o změně stanov představenstvo na základě „poptávky“ akcionářů v souladu s § 535 odst. 1 z. o. k.

¹¹ Tak v § 222 odst. 2 německého zákona o akciových společnostech [Aktiengesetz vom 6. September 1965 (BGBl. I S. 1089), ve znění pozdějších předpisů] se stanoví: „Sind mehrere Gattungen von stimmberechtigten Aktien vorhanden, so bedarf der Beschluß der Hauptversammlung zu seiner Wirksamkeit der Zustimmung der Aktionäre jeder Gattung. Über die Zustimmung haben die Aktionäre jeder Gattung einen Sonderbeschluß zu fassen. Für diesen gilt Absatz 1.“ („Existuje-li více druhů akcií s hlasovacími právy, vyžaduje se k účinnosti rozhodnutí valné hromady souhlas akcionářů každého druhu akcií. O souhlasu přijmou akcionáři každého druhu akcií zvláštní usnesení. Pro něj platí odstavec 1.“)

¹² V § 175 odst. 2 rakouského zákona o akciových společnostech [Aktiengesetz vom 31 März 1965 (BGBl 1965/98), ve znění pozdějších předpisů] se stanoví: „Sind mehrere Gattungen von stimmberechtigten Aktien vorhanden, so bedarf der Beschluß der Hauptversammlung zu seiner Wirksamkeit eines in gesonderter Abstimmung gefaßten Beschlusses der Aktionäre jeder Gattung; für diesen gilt Abs. 1.“ („Existuje-li více druhů akcií s hlasovacími právy, vyžaduje se k účinnosti rozhodnutí valné hromady zvlášť přijatý souhlas akcionářů každého druhu akcií. Pro něj platí odst. 1.“)

2. Vymezení důvodu a účelu snížení základní kapitálu v usnesení o snížení základního kapitálu (respektive v pozvánce na valnou hromadu)

Úprava povinných náležitostí pozvánky na valnou hromadu akciové společnosti (§ 407 z. o. k.) je významná z hlediska ochrany práv akcionářů. Smyslem pozvánky je umožnit akcionářům, aby se mohli včas a se znalostí obsahu jednání valné hromady rozhodnout, zda se valné hromady zúčastní, či nikoliv, aby si mohli zajistit podmínky pro tuto účast a připravit se na jednání valné hromady, neboť prostřednictvím pozvánky se k akcionáři dostane informace o pořadu jednání valné hromady, tedy o tom, o čem bude valná hromada rozhodovat. Tomuto výchozímu požadavku odpovídá i zákonný příkaz vyžadující, aby v pozvánce byl uveden návrh usnesení valné hromady a ke každému návrhu usnesení v pozvánce, je-li předkládáno, bylo uvedeno i jeho zdůvodnění [§ 407 odst. 1 písm. f) z. o. k.].

Jakkoli zákonodárce nestanoví výslovně žádné náležitosti takového „zdůvodnění“, je třeba ze smyslu a povahy tohoto požadavku dovodit, že zdůvodnění v pozvánce musí shrnovat základní materiální argumenty, z jakého důvodu je předložené usnesení předkládáno akcionářům k rozhodování (nevyplyvá-li to již ze samotného textu návrhu usnesení). Máme však za to, že zdůvodnění navrženého usnesení v smyslu § 407 odst. 1 písm. f) z. o. k. může být relativně stručné, případně může dokonce odkazovat na textaci návrhu usnesení, je-li důvod pro navrhované snížení základního kapitálu obsažen již v textaci usnesení [v tomto ohledu viz požadavek na uvedení důvodu snížení základního kapitálu v návrhu usnesení ve smyslu § 516 písm. a) z. o. k.].

Má-li valná hromada akciové společnosti rozhodovat o snížení základního kapitálu, pak podle § 516 odst. 1 písm. a) z. o. k. je povinnou náležitostí návrhu usnesení o snížení základní kapitálu obsaženého v textu pozvánky mj. účel a důvody (snížení základního kapitálu). Česká právní úprava jde však nad rámec požadavků Směrnice, neboť ta v čl. 73 vyžaduje jen uvedení účelu snížení základního kapitálu. Přestože praxe i teorie poněkud (byť důvodně) tápe v rozlišování mezi důvodem a účelem snížení základního kapitálu, je však nepochybné, že tyto náležitosti musí být v návrhu usnesení obsaženy. Podle našeho názoru je třeba důvodem snížení základního kapitálu třeba rozumět, jaká situace má být navrženým snížením základního kapitálu řešena či změněna. Za účel snížení základního kapitálu lze pak považovat to, jak má být výchozí situace změněna, respektive jaká situace má být snížením základního kapitálu dosažena.¹³ To lze dovozovat například i z § 544 z. o. k., který upravuje zjednodušené snížení základního kapitálu a vymezuje jeho účel (úhrada ztráty, převod do rezervního fondu).

Smysl uvedení důvodu a účelu snížení základního kapitálu v návrhu usnesení valné hromady spočívá ve vytýčení základního rámce pro představenstvo při jeho realizaci. Z obecných požadavků kladených na textaci usnesení valné hromady současně vyplývá, že vymezení důvodu a účelu snížení základního kapitálu musí být určité a srozumitelné (pod sankcí fikce nepřijetí ve smyslu § 45 odst. 2 z. o. k.). Důvod a účel snížení základního kapitálu tedy musí být vymezen v návrhu usnesení určitě, srozumitelně a (z našeho pohledu) pravdivě, přičemž případná nepravdivost může vést k prohlášení neplatnosti dotčeného usnesení o snížení základního kapitálu (pravdivost či nepravdivost je však zásadně nutné posuzovat k okamžiku rozhodování valné hromady; nelze tak z našeho pohledu sankcionovat neplatností usnesení o snížení základního kapitálu, pokud se po přijetí příslušného rozhodnutí například změnily podmínky na trhu apod.). Zákon přitom podle

¹³ Shodně viz KUBÍK, M. In: LASÁK, J. – POKORNÁ, J. – ČÁP, Z. – DOLEŽIL, T. a kol. *Komentář k zákonu o obchodních korporacích*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 2335.

našeho přesvědčení výslovně nevyklučuje ani možnost, aby byla textace návrhu usnesení o snížení základního kapitálu na valné hromadě před hlasováním upravena, a to například v návaznosti na debatu, která se na valné hromadě uskuteční (tj. aby bylo na valné hromadě hlasováno o upraveném návrhu usnesení).

Požadavek na určitost, srozumitelnost a pravdivost uvedeného důvodu a účelu snížení základního kapitálu však neznamená, že v návrhu usnesení musí být uvedeny veškeré skutečnosti (ať již přímo v návrhu usnesení, či v jeho odůvodnění), které se projednávaného bodu pořadu jednání týkají. V opačném případě by ostatně v podstatě ztratilo na významu právo na vysvětlení akcionářů (§ 357 a násl. z. o. k.), které slouží právě k tomu, aby byly akcionářům informace obsažené v pozvánce na valnou hromadu (tedy i textace návrhu usnesení včetně jeho zdůvodnění) vysvětleny, případně i doplněny o další požadované informace, tedy, aby mohli vykonat hlasovací právo s dostatečným informačním základem, a to vzhledem k záležitostem, které jsou zařazeny na pořad valné hromady.

Z uvedeného podle našeho názoru vyplývá, že platnosti usnesení valné hromady samo o sobě nebrání, nejsou-li informace uvedené v rámci důvodu a účelu snížení základního kapitálu uvedeny v úplném detailu, pokud jsou akcionářům potřebné informace na valné hromadě sděleny (ať již v rámci projevů, či v návaznosti na případné žádosti akcionářů o vysvětlení). Jinými slovy, právní úprava prostřednictvím práva na vysvětlení umožňuje, aby zástupci společnosti na základě dotazů vznesených na valné hromadě zpřesnili či (do)vysvětlili záležitost zařazenou na program jejího jednání tak, aby mohl akcionář práva hlasovat informovaně vykonat.¹⁴

V rámci podání vysvětlujícího komentáře (či v rámci podání odpovědi na žádost akcionáře o vysvětlení) by se však nemělo akcionářům dostat zcela jiných důvodů či zcela jinak vymezeného účelu snížení základního kapitálu (tj. podané informace by se měly zásadně pohybovat v mezích, v jakých byl důvod a účel vymezen v návrhu usnesení či jeho odůvodnění dle textu pozvánky na valnou hromadu), ledaže by se jednalo o důvody (či účel) marginální povahy, které nemohou mít žádný materiální dopad na rozhodování akcionářů, zda mají navržené usnesení přijmout či nikoliv.

Z naší praxe je nám například známo, že v konkrétním případě byl jako důvod snížení základního kapitálu v předloženém návrhu usnesení valné hromady o snížení základního kapitálu uveden „*očekávaný přebytek pracovního kapitálu, který bude rozdělen mezi akcionáře společnosti*“. Jako účel snížení základního kapitálu pak bylo uvedeno „*refinancování pasiv a optimalizace kapitálové struktury společnosti, kdy při využití příznivých úrokových sazeb bude dosaženo uvolnění disponibilních prostředků společnosti pro její akcionáře*.“ Formálně vzato tudíž nepochybně byl důvod a účel v návrhu usnesení obsažen (ostatně přebytek provozního kapitálu uvádí jako možný „*důvod snížení základního kapitálu*“ i dostupná komentářová literatura),¹⁵ nicméně soud prvního i druhého stupně nepovažoval takové vymezení důvodu a účelu snížení základního kapitálu za dostatečně určité a o podaném dovolání nebylo ke dni dokončení tohoto příspěvku rozhodnuto.

¹⁴ Podobnou situaci – kdy na valné hromadě absentovala písemná zpráva, ve které musí být uvedeny důvody vyloučení či omezení přednostního práva akcionářů – řešil Nejvyšší soud v rozhodnutí ze dne 26. 6. 2007, sp. zn. 29 Odo 984/2005, když podpořil názor odvolacího soudu v tom, že přes tuto absenci nelze prohlásit usnesení takové valné hromady za neplatné, neboť „*informace byly akcionářům dostupné ústně v rozsahu, který považovali za dostatečný [...] akcionáři nepožadovali další vysvětlení a svými hlasy podpořili přijetí usnesení o zvýšení základního kapitálu, včetně rozhodnutí o vyloučení přednostního práva akcionářů na úpis nových akcií.*“

¹⁵ Viz ŠTENGLOVÁ, I. – HAVEL, B. – ČILČEK, F. – KUHN, P. – ŠUK, P. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 869.

3. K materiálnímu přezkumu důvodu a účelu snížení základního kapitálu soudem v řízení o neplatnosti usnesení o snížení základního kapitálu

Soud při rozhodování o neplatnosti usnesení valné hromady přezkoumává platnost napadeného usnesení valné hromady z hlediska toho, zda je v souladu se stanovami, právními předpisy, případně dobrými mravy (viz § 428 z. o. k.). Podle zákona o obchodních korporacích tedy soud obecně nepřezkoumává, zda rozhodnutí, o kterém valná hromada rozhodla, je věcně důvodné, zda odpovídá zájmu společnosti, respektive zda je v širším smyslu materiálně opodstatněné (materiální přezkum usnesení valné hromady).¹⁶

Materiální přezkum usnesení valné hromady ze strany soudu může mít nejrůznější podoby. Základním společným jmenovatelem je však podle našeho přesvědčení skutečnost, že soud může přezkoumávat pravdivost údajů obsažených v napadeném usnesení valné hromady. Pokud by například usnesení valné hromady uvádělo zcela jiný důvod či účel snížení základního kapitálu, než pro který bylo konkrétní usnesení navrženo valné hromadě k přijetí, jedná se nepochybně o vadu, pro kterou by napadené usnesení valné hromady mohlo být prohlášeno za neplatné. Jinými slovy, soud je nepochybně oprávněn zkoumat (v mezích uplatněných důvodů neplatnosti), zda byl dán důvod (a účel), pro který bylo na místě o snížení základního kapitálu rozhodnout.

Součástí přezkumu pravdivosti napadeného usnesení valné hromady o snížení základního kapitálu je současně podle našeho názoru přezkum vnitřního logického souladu usnesení o snížení základního kapitálu. Jinými slovy, nestačí, že usnesení o valné hromady je „pravdivé“ v tom směru, že je v textu usnesení valné hromady uveden pravdivý důvod a účel snížení základního kapitálu. Nadto musí vymezenému důvodu a účelu snížení základního kapitálu odpovídat i zvolený způsob snížení základního kapitálu (princip vnitřní koherence usnesení valné hromady). Vadou, pro kterou by usnesení valné hromady o snížení základního kapitálu mohlo být prohlášeno za neplatné, může být totiž podle našeho názoru i skutečnost, že zvolený způsob snížení základního kapitálu vymezenému důvodu a účelu snížení základního kapitálu neodpovídá.

Vyšší stupeň materiálního přezkumu by znamenal, že by soud přezkoumával nejen pravdivost a vnitřní koherenci napadeného usnesení valné hromady, ale i to, zda společnost zvolila z hlediska zájmů společnosti nejvhodnější metodu řešení situace, kterým bylo snížení základního kapitálu odůvodněno. To by například v podmínkách výše uvedeného konkrétního případu znamenalo, že by soud mohl vyslovit neplatnost usnesení valné hromady o snížení základního kapitálu i tehdy, pokud by shledal, že například přebytek pracovního kapitálu mohl být řešen i jiným (a podle názoru soudu vhodnějším) způsobem, než bylo zvolené snížení základního kapitálu. Soudíme, že v tomto ohledu může soud maximálně přezkoumat, zda zvolené řešení nepředstavuje v tomto směru zjevný exces. Jinými slovy, pokud navrhované snížení základního kapitálu nevybočuje z hlediska řešení nastalé situace (přebytek pracovního kapitálu) z rozumných mezí, respektive je v obhajitelném zájmu společnosti, není podle našeho přesvědčení soud oprávněn zvolené řešení společnosti zpochybňovat, neboť by svým úsudkem nahrazoval (podnikatelský)

¹⁶ Srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 26. 6. 2007, sp. zn. 29 Odo 984/2005, v němž dovolací soud konstatoval, že „soud při rozhodování o neplatnosti usnesení valné hromady zpravidla neposuzuje, zda opatření, o kterém rozhodla valná hromada, je věcně důvodné, zda odpovídá zájmu společnosti, resp. je v širším smyslu materiálně opodstatněné. Napadené usnesení může zpravidla posoudit nanejvýš z hlediska, zda se jeho obsah či okolnosti přijetí nepříčí zákonu či stanovám. Jen výjimečně, stanoví-li tak zákon nebo vyplývá-li to z něj, je soud povolán přezkoumat, zda je usnesení valné hromady věcně důvodné či zda je v zájmu společnosti či akcionářů.“

úsudek zástupců společnosti respektive vůli akcionářů na valné hromadě. Takové oprávnění však soudu podle našeho přesvědčení nenáleží.¹⁷

4. K aplikovatelnosti § 350 z. o. k. na efektivní snížení základního kapitálu

Podle § 350 odst. 1 z. o. k. akciová společnost „*nesmí rozdělit zisk ani jiné vlastní zdroje mezi akcionáře, pokud se ke dni skončení posledního účetního období vlastní kapitál vyplývající z řádné nebo mimořádné účetní závěrky nebo vlastní kapitál po tomto rozdělení sníží pod výši upsaného základního kapitálu zvýšeného o fondy, které nelze podle tohoto zákona nebo stanov rozdělit mezi akcionáře.*“ Podle § 350 odst. 2 z. o. k. pak „*částka k rozdělení mezi akcionáře nesmí překročit výši hospodářského výsledku posledního skončeného účetního období zvýšenou o nerozdělený zisk z předchozích období a sníženou o ztráty z předchozích období a o příděly do rezervních a jiných fondů v souladu s tímto zákonem a stanovami.*“

Citovaná ustanovení § 350 odst. 1 a 2 z. o. k. omezují rozdělování zisku a jiných vlastních zdrojů mezi akcionáře. Součástí jiných vlastních zdrojů je nepochybně i základní kapitál. Z čistě jazykového hlediska by se tak mohlo podávat, že ustanovení § 350 z. o. k. je třeba aplikovat i na efektivní snižování základního kapitálu, které je rovněž spojeno s určitým rozdělením vlastních zdrojů mezi akcionáře. Gramatický výklad však v souladu s výkladovými principy představuje pouze prvotní přiblížení se smyslu právní normy.¹⁸ K objasnění jejího smyslu a účelu slouží řada dalších výkladových metod. Z logického, teleologického a konec konců i eurokonformního výkladu je podle našeho názoru zřejmé, že mezi „jiné vlastní zdroje“ ve smyslu § 350 z. o. k. nelze zařadit základní kapitál, pro jehož rozdělování mezi akcionáře v důsledku efektivního snížení základního kapitálu (§ 516 až § 526 z. o. k.) stanoví zákon zvláštní požadavky.

4.1 Nepřípustnost aplikace § 350 odst. 1 z. o. k. na efektivní snížení základního kapitálu

4.1.1 Eurokonformní výklad

Úprava základního kapitálu akciové společnosti včetně pravidel pro jeho zvyšování a snižování vychází, jak bylo uvedeno výše, ze Směrnice, a je proto nutné vykládat vnitrostátní právo souladně se zněním a účelem příslušné unijní úpravy. Z úvodních ustanovení Směrnice vyplývá, že Směrnice zakotvuje harmonizovaný celek pro úpravu snižování (i zvyšování) základního kapitálu pro celou Evropskou unii a to včetně pravidel, za kterých ke snížení základního kapitálu může společnost přistoupit („*pro zajištění minimální míry rovnocennosti ochrany akcionářů a věřitelů zvláště důležitá koordinace vnitrostátních předpisů týkajících se zvyšování či snižování jejich základního kapitálu*“¹⁹ respektive „*pro zachování základního kapitálu, který představuje záruku pro věřitele, jsou nezbytné předpisy Unie, na jejichž základě bude zejména zakázáno neoprávněné rozdělování základního kapitálu*“²⁰).

V souladu s čl. 56 odst. 1 Směrnice platí, že „*s výjimkou případů snížení upsaného základního kapitálu nesmí dojít k rozdělení akcionářům, pokud se ke dni skončení posledního*

¹⁷ Tento závěr podporuje i shora citované rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Odo 984/2005 (viz pozn. pod čarou č. 16).

¹⁸ Jak vyplývá z ustálené judikatury Ústavního soudu, srov. např. nálezy I. ÚS 1595/10 nebo nálezy I. ÚS 2920/09.

¹⁹ Bod 3 preambule Směrnice.

²⁰ Bod 40 preambule Směrnice.

účetního období čisté obchodní jmění vyplývající z roční účetní závěrky společnosti nebo čisté obchodní jmění po tomto rozdělení sníží pod výši upsaného základního kapitálu zvýšenou o rezervy, které nelze podle právních předpisů nebo stanov rozdělit.“ Z uvedeného zřetelně vyplývá, a potvrzuje to i legislativní vývoj přijetím zákona o obchodních korporacích, že ustanovení § 350 odst. 1 z. o. k. je transpozicí čl. 56 odst. 1 Směrnice.²¹ Ta přitom výslovně v citovaném čl. 56 odst. 1 stanoví, že stanovené pravidlo se neuplatní na případy snižování základního kapitálu (z důvodové zprávy k zákonu o obchodních korporacích současně nevyplývá, že bylo záměrem zákonodárce rozšířit stanovený bilanční test obsažený v § 350 odst. 1 z. o. k. i na efektivní snížení základního kapitálu). Jelikož je zapotřebí § 350 odst. 1 z. o. k. interpretovat eurokonformně, je podle našeho přesvědčení nezbytné uzavřít, že § 350 odst. 1 z. o. k. se na efektivní snižování základního kapitálu snížením jmenovité hodnoty akcií dle § 516 a násl. z. o. k. uplatnit nemá.

4.1.2 Logický a teleologický výklad

Pro závěr, že ustanovení § 350 odst. 1 z. o. k. se na efektivní snížení základního kapitálu neaplikuje, přistupuje i logický výklad citovaného ustanovení. Vlastní kapitál představuje vlastní zdroje financování a tvoří ho vklady zakladatelů (společníků) do základního kapitálu společnosti a složky, které vznikly během hospodaření společnosti, tj. peněžité a nepeněžité příspěvky (mimo základní kapitál, kapitálové fondy, hospodářské výsledky z minulých účetních období i z období současného a fondy tvořené ze zisku).

Vlastní kapitál se v rozvaze vykazuje na straně pasiv. Poklesne-li tedy výše základního kapitálu, klesne tím ve zcela stejném rozsahu i výše vlastního kapitálu. Zákon přitom v ustanovení § 350 odst. 1 z. o. k. zjevně reguluje změnu poměru mezi vlastním kapitálem a základním kapitálem (zvýšeným o nerozdělitelné fondy). Pokud je tedy dle příslušné řádné či mimořádné účetní závěrky vlastní kapitál nižší než upsaný základní kapitál (zvýšený o nerozdělitelné fondy), vyplývá z § 350 odst. 1 z. o. k. zákaz tento negativní rozdíl rozdělením zisku či jiných vlastních zdrojů dále zvyšovat. Poměr mezi vlastním kapitálem a základním kapitálem (zvýšeným o nerozdělitelné fondy) se tedy v důsledku efektivního snížení základního kapitálu nemění.

Pokud je naopak vlastní kapitál vyšší dle příslušné řádné či mimořádné účetní závěrky vlastní kapitál vyšší než upsaný základní kapitál (zvýšený o nerozdělitelné fondy), pak v důsledku efektivního snížení základního kapitálu se nikdy vlastní kapitál pod výši základního kapitálu (zvýšeného o nerozdělitelné fondy) snížit nemůže. Tato část bilančního testu uvedeného v § 350 odst. 1 z. o. k. při efektivním snížení základního kapitálu nemůže být nikdy porušena.

V obou uvedených případech zákonodárce podle našeho přesvědčení zjevně nepředpokládá, že se bude měnit současně (a ve zcela stejném poměru) výše základního kapitálu a výše vlastního kapitálu akciové společnosti, ale naopak, že se bude měnit vztah (poměr výše) mezi vlastním kapitálem a základním kapitálem. I z uvedeného důvodu soudíme, že

²¹ Srov. tzv. rozdílovou tabulku k zákonu o obchodních korporacích zpracovanou předkladatelem návrhu tohoto zákona, Ministerstvem spravedlnosti. Rozdílové tabulky se předkládají ke každému návrhu zákona promítajícím unijní směrnice do tuzemského práva a jejich smyslem je zobrazit přehledně ta ustanovení návrhu zákona, které mají svůj původ v evropské legislativě (transpoziční ustanovení). V případě návrhu šlo o § 357 návrhu z. o. k. Rozdílové tabulka se sice technicky vzato vztahuje k „legislativní předchůdkyni“ směrnice 2012/30/EU, nicméně úprava obou směrnic je v tomto případě zcela shodná. Ustanovení § 350 z. o. k. (respektive § 357 návrhu z. o. k.) bylo také jako transpoziční výslovně označeno v samotném návrhu zákona o obchodních korporacích.

§ 350 odst. 1 z. o. k. se na efektivní snížení základního kapitálu nepoužije. Ostatně i z uvedeného důvodu stanovuje zákon o obchodních korporacích speciální ochranné mechanismy pro případ efektivního snížení základního kapitálu akciové společnosti (zatímco v případě rozdělení zisku či jiných vlastních zdrojů představuje § 350 z. o. k. – vedle § 40 odst. 1 z. o. k. – v zásadě jedinou „korporační“ ochranu věřitelů akciové společnosti), když:

- a) snížení základního kapitálu nesmí vést k jeho poklesu pod minimální zákonem stanovenou výši;
- b) v důsledku snížení základního kapitálu se nesmí zhoršit dobytost pohledávek věřitelů;
- c) snížení základního kapitálu musí být oznámeno známým věřitelům, přičemž věřitelé mají právo na přiměřené zajištění ve smyslu § 518 a násl. z. o. k.;
- d) snížení základního kapitálu je podmíněno souhlasem alespoň 2/3 většiny hlasů přítomných akcionářů, přičemž pozvánka na valnou hromadu musí obsahovat patřičné zdůvodnění tohoto kroku aj.

I s ohledem na výše uvedené soudíme, že pravidla pro snížení základního kapitálu, obsahující zvláštní úpravu sledující ochranu společnosti, akcionářů a věřitelů, představují *lex specialis*, které vylučují aplikaci obecného bilančního testu zakotveného do § 350 odst. 1 z. o. k.

Pro úplnost lze uvést, že nesprávnost názoru o aplikaci § 350 odst. 1 z. o. k. na efektivní snížení základního kapitálu se z našeho pohledu projevuje i v závěru, že k efektivnímu snížení základního kapitálu by pak bylo možné přistoupit pouze na základě řádné nebo mimořádné účetní závěrky dle § 350 odst. 1 z. o. k. Výše základního kapitálu je však určena zápisem v obchodním rejstříku (jde zásadně o konstitutivní zápis). Přestože výše základního kapitálu je uvedena rovněž v řádné/mimořádné účetní závěrce, není potřeba, aby byla tato řádná či mimořádná účetní závěrka vyhotovena pro zjištění, jaká je výše základního kapitálu společnosti. Poklesne-li výše základního kapitálu, klesne tím ve zcela stejném rozsahu i výše vlastního kapitálu. I tento závěr lze učinit, aniž by byla vyhotovena řádná či mimořádná účetní závěrka. Ostatně, nedává z našeho pohledu žádný smysl, pokud by se měla řádná či mimořádná účetní závěrka (ve smyslu § 350 odst. 1 z. o. k.) sestávat toliko v souvislosti s efektivním snížením základního kapitálu, zatímco v souvislosti s nominálním snížením základního kapitálu nikoliv. Taková interpretace stávající právní úpravy se jeví být vnitřně nekonsistentní.

4.2 Nepřípustnost aplikace § 350 odst. 2 z. o. k. na efektivní snížení základního kapitálu

Pokud jde o § 350 odst. 2 z. o. k., pak od okamžiku přijetí zákona o obchodních korporacích bylo sporné, zda se citované ustanovení vztahuje i na rozdělování jiných vlastních zdrojů, než je rozdělování zisku. Postupně nicméně (a zcela logicky) převládl názor, že stanovený test ziskovosti, zakotvený do § 350 odst. 2 z. o. k., se vztahuje pouze na distribuovatelné složky vlastního kapitálu vytvořené ze zisku (neboť podmiňuje navrhované rozdělení ziskovostí dané akciové společností) a nedopadá tak na „rozdělování“ jiných vlastních zdrojů včetně efektivního snižování základního kapitálu, a to i kdyby byl vytvořen ze zisku společností zvýšením základního kapitálu z vlastních zdrojů.²² K tomuto

²² Srov. např. KUBÍK, M. In: LASÁK, J. – POKORNÁ, J. – ČÁP, Z. – DOLEŽIL, T. a kol. *Komentář k zákonu o obchodních korporacích*, s. 1598 a 1599, který v citovaném komentáři shrnuje důvody, pro které se toto ustanovení vztahuje pouze na rozdělování zisku

názoru se ostatně přihlásil (před svým rozpuštěním) též KANCL ve svém stanovisku č. 25 ze dne 9. 4. 2014, ve kterém výslovně uvedl, že „na rozdělení prostředků z jiných vlastních zdrojů [než zisku – pozn. autorů] nedopadá ustanovení 350 odst. 2 z. o. k.“. Z uvedeného důvodu je z našeho pohledu jednoznačné, že ustanovení § 350 odst. 2 z. o. k. se na efektivní snížení základního kapitálu nepoužije.

5. Ke snížení základního kapitálu vzetím akcií z oběhu na základě návrhu akcionářům

V ustanovení § 523 odst. 2 z. o. k. se uvádí, že akcie se vezmou z oběhu na základě losování nebo na základě veřejného návrhu akcionářům. Nicméně v ustanovení § 516 odst. 2, písm. e) z. o. k. se uvádějí náležitosti rozhodnutí valné hromady pro případ, že se snižuje základní kapitál na základě návrhu akcionářům, nikoliv na základě veřejného návrhu akcionářům, jak je stanoveno v § 523 odst. 2 z. o. k. Tím se otvírá zásadní otázka, zda lze snížit základní kapitál vzetím akcií z oběhu na základě návrhu akcionářům, který nebude veřejným návrhem smlouvy ve smyslu § 532 z. o. k. Z § 516 z. o. k. by šlo dovozovat kladnou odpověď, avšak z § 523 odst. 2 z. o. k. odpověď zápornou. Je možné tento jakoby vnitřní rozpor ve prospěch jednoho ze závěrů dovést eurokonformním výkladem, tedy ze znění Směrnice nebo z jiných ustanovení zákona o obchodních korporacích?

Směrnice způsob provedení snížení základního kapitálu nenormuje, pouze v čl. 36 druhém pododstavci vyžaduje, aby v oznámení o svolání valné hromady byl uveden alespoň účel snížení základního kapitálu nebo způsob jeho provedení. Směrnice sice předvídá možnost stažení akcií z oběhu za účelem snížení základního kapitálu, ale neurčuje, že se tak musí stát na základě veřejného návrhu smlouvy. Jen z čl. 46 Směrnice plyne, že při jejím provádění zajistí právní předpisy členských států rovné zacházení se všemi akcionáři ve stejném postavení. Z uvedeného lze dovést, že Směrnice umožňuje vzetí akcií z oběhu na základě jakéhokoliv návrhu akcionářům, zajišťuje-li české právo rovné zacházení s akcionáři ve smyslu čl. 46 Směrnice. Rovným zacházením je bezesporu *ipso facto* snižování základního kapitálu na základě veřejného návrhu akcionářům. Avšak rovné zacházení lze podle našeho přesvědčení zajistit i jinak než prostřednictvím veřejného návrhu smlouvy. Požadavek rovného zacházení ve smyslu čl. 46 Směrnice je implementován do českého právního řádu ustanovením § 224 odst. 1 z. o. k. Lze tedy uzavřít, že z unijního práva neplyne, že by nešlo stáhnout akcie z oběhu na základě jiného než veřejného návrhu smlouvy akcionářům, bude-li zachován princip rovného zacházení, a ten české právo i při snižování základního kapitálu nepochybně vyžaduje.

Vzetí akcií z oběhu na základě veřejného návrhu smlouvy akcionářů upravuje § 532 z. o. k., avšak nijak jej nedefinuje. Ustanovení § 532 odst. 2 z. o. k. pouze odkazuje na obdobné použití § 322 odst. 1 a 2, § 323 až 325 a § 329 z. o. k. s tím, že předmětná úprava se použije

---

(kráceno): „a) Předně není věcný důvod, proč by se částka rozdělení jiných vlastních zdrojů (tj. jiných než ziskových složek vlastního kapitálu) měla přímo odvíjet od výše zisků a jiných složek vlastního kapitálu odvozených od hospodářských výsledků společnosti; b) Text ustanovení vychází z článku 17 odst. 3 směrnice 2012/30/EU. Směrnice stanoví, že kritérium obdobné tomu podle § 350 odst. 2 se má aplikovat na rozdělení zisku – nikoli tedy bez dalšího na jiné vlastní zdroje; c) Ustanovení § 161 odst. 4, které se týká společností s ručením omezeným, obsahuje v podstatě totožnou úpravu jako § 350 odst. 2. Z rubriky tohoto paragrafu („Podíl na zisku“) je však zřejmé, že „rozdělení“ zde skutečně znamená (jen) rozdělení zisku; d) Nepřímou oporu lze najít i v důvodové zprávě, podle které úprava akcionářských práv a povinností zůstala v obecné rovině nezměněna. Pokud to má platit, je třeba se odvolat na paralelu v § 178 odst. 6 obč. zák., který obsahoval principiálně obdobný text, avšak s anotací: „Částka určená k vyplacení jako podíl na zisku; nepočítal tedy, že se text bude vztahovat i na výplatu jiných vlastních zdrojů.“

jak pro úplatné, tak bezplatné vzetí akcií z oběhu. Tento odkaz je však velmi problematický a zjevně v několika případech chybný.²³ Z odkazu na § 322 odst. 1 z. o. k. se jen dozvídáme, že je třeba při stahování akcií z oběhu na základě veřejného návrhu akcionářům postupovat podle § 323 až 325 z. o. k. Není zřejmé, k čemu je takový dvojitý odkaz dobrý. Na § 322 odst. 1 z. o. k. se proto odkazovat nemuselo, neboť odkazované ustanovení obsahuje odkaz na další ustanovení zákona, na které však odkazuje i § 532 odst. 2 z. o. k. Zvláštní je v tomto směru dvojitý odkaz na § 324 až 325 z. o. k., neboť § 324 a § 325 odst. 1 z. o. k. na daný případ aplikovat nejde. To plyne z § 325 odst. 2 z. o. k., podle něhož se § 324 a 325 odst. 1 z. o. k. nepoužije, je-li navrhovatelem sama cílová společnost, a tak tomu při vzetí akcií z oběhu na základě návrhu akcionářům z povahy věci je. Na obdobné použití § 324 a 325 z. o. k. se vůbec odkazovat nemělo. Odkaz na § 329 z. o. k. je rovněž podle našeho přesvědčení chybný, protože zde jsou upraveny důsledky porušení povinnosti učinit veřejný návrh smlouvy. V případě vzetí akcií z oběhu na základě veřejného návrhu smlouvy však nejde o povinný návrh smlouvy ve smyslu § 327 z. o. k., k němuž se dané ustanovení vztahuje. Podle § 327 z. o. k. je povinným veřejným návrhem smlouvy pouze veřejný návrh smlouvy učiněný navrhovatelem ke splnění zákonné povinnosti odkoupit účastnické cenné papíry, a o to při snižování základního kapitálu nejde. Správně se mělo v § 332 odst. 2 z. o. k. namísto § 329 z. o. k. odkazovat na § 326 z. o. k., neboť právě tato pravidla je třeba v daném případě aplikovat (odvolání nebo změna veřejného návrhu a odkaz na zákon o nabídkách převzetí, pokud jde o odstoupení od smlouvy a postup při částečné nabídce převzetí, neboť z povahy věci jde při snižování základního kapitálu vždy jen o částečnou nabídku; společnost nemůže ke snížení základního kapitálu použít všechny své akcie).

Z § 532 odst. 2 z. o. k. je tedy z našeho pohledu použitelný odkaz na § 323 z. o. k., kde je upraven způsob uveřejnění veřejného návrhu a jeho minimální náležitosti a na § 322 odst. 2 z. o. k., kde jsou upraveny výjimky z povinnosti učinit veřejný návrh smlouvy. Právě odkaz na § 322 odst. 2 z. o. k. je přitom podle našeho názoru určující pro odpověď na otázku, zda lze učinit akcionářům při snižování základního kapitálu stažením akcií z oběhu i jiný než veřejný návrh smlouvy. V souladu s § 322 odst. 2 z. o. k. se nabízení odkoupení nebo směny účastnických cenných papírů širšímu okruhu osob jinak než formou veřejného návrhu smlouvy, zakazuje; to ale neplatí, hodlá-li někdo nabídnout odkoupení nebo směnu účastnických cenných papírů

- a) méně než 100 osobám,
- b) jejichž souhrnná jmenovitá hodnota nepřesáhne 1 % základního kapitálu, nebo
- c) výlučně na evropském regulovaném trhu.

Má-li tedy společnost méně než 100 akcionářů, není povinna stahovat akcie na základě veřejného návrhu smlouvy. To platí i v případě, že se snižuje základní kapitál společnosti maximálně o jedno procento. Pokud by se akcie společnosti obchodovaly na evropském regulovaném trhu a společnost by stahovala akcie výlučně nákupem na evropském regulovaném trhu, nemusela by činit veřejný návrh smlouvy. Je však otázkou, zda by to bylo možné, protože, jak dále uvedeme, je minimálně sporné, zda při snižování základního

²³ Ke shodným závěrům dochází DVOŘÁK, T. In: *Akciová společnost*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 801. Poněkud jiný názor zaujímá KUBÍK, M. In: LASÁK, J. – POKORNÁ, J. – ČÁP, Z. – DOLEŽIL, T. a kol. *Komentář k zákonu o obchodních korporacích*, s. 2372, 2373, který se snaží dovést i aplikovatelnost § 329 z. o. k. na snížení základního kapitálu. S tímto závěrem však nesouhlasíme, neboť v souvislosti se snížením základního kapitálu nemůže podle našeho názoru dojít k porušení povinnosti učinit povinný veřejný návrh smlouvy. Viz níže.

kapitálu zákon předpokládá, že se společnost stane vlastníkem svých akcií. Je proto otázkou, zda regulovaný trh takovou možnost společnosti nabídne, neboť jde současně i o vypořádání obchodů uzavíraných na regulovaném trhu, pro něž platí standardizovaná pravidla. Standardizovaná pravidla organizátora regulovaného trhu rozhodně nezohledňují postup podle § 533 a § 534, respektive ani podle § 520 odst. 1 z. o. k. Jsme proto názoru, že pokud by společnost chtěla nakoupit akcie na evropském regulovaném trhu za účelem snížení základního kapitálu, měla by zvolit jiný postup, a to ten, že by valná hromada nejprve rozhodla o nabytí vlastních akcií na evropském regulovaném trhu podle § 301 z. o. k. s tím, že účelem takového nabytí vlastních akcií by bylo následné snížení základního kapitálu použitím vlastních akcií podle § 521 odst. 2 z. o. k. Poté by bylo nutné přijmout usnesení o snížení základního kapitálu použitím vlastních akcií. Podle našeho názoru není současně vyloučeno, aby obě rozhodnutí byla přijata na jedné valné hromadě s tím, že účinnost rozhodnutí o snížení základního kapitálu by byla vázána na odkladací podmínku nabytí příslušného množství vlastních akcií na evropském regulovaném trhu.

Zbývají nám tedy dva případy, a to že počet akcionářů v době stahování akcií z oběhu nebude vyšší než 100 nebo se základní kapitál bude snižovat maximálně o jedno procento. Ve vztahu k těmto kritériím jsme názoru, že lze stáhnout akcie z oběhu, aniž budou dodržena formální pravidla vyžadovaná pro veřejný návrh smlouvy, zejména způsob jeho uveřejnění a postup při kontraktaci.²⁴ I v tomto případě je však nezbytné zajistit rovné zacházení se všemi akcionáři. Z uvedeného podle našeho názoru plyne, že společnost by musela učinit návrh na vzetí akcií z oběhu všem akcionářům, jen by tak nemusela učinit způsobem stanoveným pro svolání valné hromady. Nemusela by však návrh adresovat akcionářům, kteří by se předem vzdali práva podílet se na snížení základního kapitálu. Tento postup je výhodný zejména pro akciové společnosti s malým počtem akcionářů, kteří jsou schopni se dohodnout na rozsahu své účasti na snížení základního kapitálu vzetím akcií z oběhu. Není žádného věcného důvodu, proč jim v tom bránit a omezovat tak jejich smluvní svobodu. Pokud se akcionáři nejsou schopni dohodnout na rozsahu své účasti na snížení základního kapitálu, musí být zajištěna rovná příležitost pro všechny.

Jinak řečeno, všem akcionářům musí být poskytnuta stejná příležitost, jak co do doby, tak co do rozsahu podílet se na snížení základního kapitálu. Všichni musí dostat příležitost vrátit všechny své akcie, respektive jejich poměrnou část společnosti. Bude-li zájem akcionářů vyšší, než je navrhované snížení základního kapitálu, je třeba zavést mechanismus poměrného „krácení“ požadavků obdobně jako při veřejném návrhu smlouvy s možností akcionáře, který nebude s krácením jeho požadavku souhlasit, odstoupit od smlouvy. Jen tak bude podle našeho názoru zajištěn princip rovného zacházení s akcionáři.

Vzhledem k tomu, že zákon o obchodních korporacích neobsahuje podrobná pravidla pro vzetí akcií z oběhu na základě návrhu akcionářům, který není veřejným návrhem, bude zapotřebí, aby je přesně formulovalo usnesení valné hromady o snížení základního kapitálu. V opačném případě hrozí nebezpečí, že bude usnesení valné hromady o snížení základního kapitálu posouzeno jako neurčité. Jsme současně názoru, že i na vzetí akcií z oběhu na základě návrhu akcionářům, který není veřejným návrhem, je třeba aplikovat § 533 a obdobně i § 534 z. o. k., neboť jiný je jen postup při uzavírání smlouvy. Pravidla pro vypořádání závazků by měla být stejná.

²⁴ K obdobnému závěru dospívá KUBÍK, M. In: LASÁK, J. – POKORNÁ, J. – ČÁP, Z. – DOLEŽIL, T. a kol. *Komentář k zákonu o obchodních korporacích*, s. 2371.

6. Ke lhůtě pro vrácení listinných akcií a důsledkům prodlení s jejich vrácením

Mají-li být v důsledku snížení základního kapitálu společnosti předloženy vydané akcie (z § 256 odst. 4 z. o. k. plyne, že to samé se vztahuje na zatímní listy), musí usnesení valné hromady podle § 516 písm. f) z. o. k. určovat lhůtu pro jejich předložení. Z povahy věci může jít pouze o případy, kdy se snížení základního kapitálu týká listinných akcií, neboť zaknihované akcie předložit nelze. Výslovně tak stanoví § 526, 528, 533 a 536 z. o. k.

Snižuje-li se základní kapitál snížením jmenovité hodnoty akcií nebo zatímních listů, je nezbytné předložit listinné akcie a zatímní listy buď k vyznačení nižší jmenovité hodnoty, nebo k výměně za nové akcie nebo zatímní listy. Ustanovení § 526 z. o. k. stanoví, že se tak má stát ve lhůtě stanovené valnou hromadou, aniž by se jakkoliv výslovně omezoval počátek běhu této lhůty nebo její délka. Délka lhůty je zcela nepochybně v dispozici valné hromady. Je to tak však i s počátkem běhu této lhůty? Je možné stanovit počátek běhu lhůty k předložení akcií již na den, kdy ještě nedošlo ke změně stanov, a tedy i výše jmenovité hodnoty akcií?

V komentářové literatuře se objevuje názor,²⁵ že lhůta pro předložení akcií by neměla začít běžet dříve, než nastanou účinky snížení základního kapitálu. Autor argumentuje tím, že do té doby mají akcie původní jmenovitou hodnotu a není tedy dost dobře odůvodnitelné, aby se postupovalo podle § 525 (vyznačovala se nová jmenovitá hodnota nebo vyměňovaly akcie). S tím lze v obecné rovině souhlasit, je však otázkou, zda stanovení počátku lhůty předcházející účinnost snížení základního kapitálu je skutečně v rozporu se zákonem a zakládá neplatnost usnesení valné hromady. Lze argumentovat i tak, že společnost má zájem již v den změny stanov vyznačit na „starých“ akciích novou jmenovitou hodnotu nebo tento den předat akcionářům nové akcie, a proto „svolává“ akcie ještě před tím, než ke snížení základního kapitálu dojde. Jsme názoru, že z § 525 z. o. k. výslovně neplyne, že nová výše jmenovité hodnoty musí být na akcii nebo zatímním listu vyznačena v okamžiku jejího předložení nebo že musí být nová akcie (zatímní list) vydána akcionáři proti předložení staré akcie (zatímního listu), i když by to zřejmě mělo být pravidlem, je-li to možné.

Jinak řečeno, dovedeme si představit, že může nastat konkrétní situace, kdy jako počátek běhu lhůty pro předložení akcií bude určen den předcházející účinnost změny stanov společnosti. K vyznačení nové jmenovité hodnoty nebo výměně před tímto okamžikem by však dojít nemělo, protože údaje na takové akcii či zatímním listu by byly v rozporu se stanovami. K tomu však stejně dojde, pokud naopak lhůta pro předložení akcií bude následovat až po změně stanov. Společnost jen riskuje, že v případě, že by byl zamítnut návrh na zápis snížení do obchodního rejstříku, byla by povinna zajistit uvedení akcií (zatímního listu) do původního stavu. Jsme proto názoru, že stanovení počátku běhu lhůty pro předložení akcií (zatímních listů) na den, který předchází účinností snížení základního kapitálu, může být v konkrétním případě v rozporu s dobrými mravy, ale nemůže být v rozporu se zákonem.²⁶

V případě losování akcií stanoví zákon o obchodních korporacích v § 528 odst. 1 písm. e), že oznámení představenstva o výsledcích losování musí určit lhůtu, v níž musí být vyloso-

²⁵ KUBÍK, M. In: LASÁK, J. – POKORNÁ, J. – ČÁP, Z. – DOLEŽIL, T. a kol. *Komentář k zákonu o obchodních korporacích*, s. 2359.

²⁶ J. Dědič ještě ve vztahu k úpravě obsažené zastával názor, že výzva k předložení akcií nemůže přecházet zápis snížení základního kapitálu do obchodního rejstříku. Viz DĚDIČ, J. In: DĚDIČ, J. a kol. *Obchodní zákoník. Komentář. Díl III. § 176–220zb*, s. 2658. Tímto autor svůj původní názor koriguje.

vané akcie předloženy společnosti. Na rozdíl od lhůty k „proplácení“ vylosovaných akcií nestanoví žádná pravidla pro její určení. Podle § 528 odst. 3 písm. e) z. o. k. lhůta pro proplácení akcií nesmí předcházet účinnosti snížení základního kapitálu a nesmí být delší než 3 měsíce od účinnosti snížení základního kapitálu. Komentářová literatura se shoduje v tom, že lhůta pro vrácení akcie a proplácení vylosované akcie by zásadně měla být stejná.²⁷

Máme určité pochybnosti, že při losování akcií nesmí lhůta pro předložení akcií předcházet den účinnosti snížení základního kapitálu. U proplácení akcie jinému určení počátku běhu lhůty brání i ustanovení § 520 odst. 1 z. o. k., podle něhož nelze před účinností snížení základního kapitálu a před splněním povinností podle § 518 z. o. k. poskytnout plnění z důvodu snížení základního kapitálu. U předkládání akcií tomu tak není. Ba naopak, podle našeho názoru zákonodárce dokonce předpokládá, že lhůta k předložení akcií může předcházet den účinnosti snížení základního kapitálu. Podle § 529 z. o. k. totiž akcionář, který je v prodlení s předložením vylosovaných akcií v určené lhůtě, nevykonává až do jejich předložení práva s nimi spojená. Pokud by počátek běhu lhůty pro předložení akcií musel následovat až po účinnosti snížení základního kapitálu, nemělo by ustanovení žádný smysl, protože účinností snížení základního kapitálu zaniká ohledně vylosovaných akcií účast akcionáře na akciové společnosti.²⁸ To podle našeho názoru nepochybně plyne z § 263 odst. 1 z. o. k.²⁹ ve spojení s § 256 z. o. k.³⁰ Po účinnosti snížení základního kapitálu nemůže akcionář práva plynoucí z účasti na společnosti vykonávat, i kdyby akcie předložil včas. To poněkud nepřesně stanoví § 533 odst. 2³¹ z. o. k., bohužel však jen v souvislosti se snižováním základního kapitálu vzetím z oběhu na základě veřejného návrhu smlouvy.

Při snižování základního kapitálu upuštěním od vydání akcií zákon o obchodních korporacích rovněž počátek běhu lhůty pro vrácení zatímních listů nenormuje. Pouze v § 536 odst. 3 z. o. k. se uvádí, že akcionář, který je v prodlení s předložením zatímního listu v určené lhůtě, nevykonává až do okamžiku předložení s ním spojená akcionářská práva a představenstvo uplatní postup podle § 537 až 541 z. o. k. Úprava je tedy stejná jako v 526 z. o. k. či § 529 z. o. k., a proto i zde podle našeho názoru lhůta pro vrácení zatímních listů může předcházet den účinnosti snížení základního kapitálu. Zde platí vše, co bylo uvedeno výše.³²

²⁷ Viz ŠTENGLOVÁ, I. In: ŠTENGLOVÁ, I. – HAVEL, B. – CILEČEK, F. – KUHN, P. – ŠUK, P. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017 na s. 870 uvádí, že ani lhůta pro předložení akcií by neměla předcházet den účinnosti snížení základního kapitálu a měla by být přiměřeně dlouhá, aby bylo možno akcie reálně předložit. KUBÍK, M. In: LASÁK, J. – POKORNÁ, J. – ČÁP, Z. – DOLEŽIL, T. a kol. *Komentář k zákonu o obchodních korporacích*. Praha: Wolters Kluwer, 2014 na s. 2368 uvádí, že lhůta pro předložení vylosovaných akcií by měla typicky korespondovat se lhůtou k proplácení akcií, protože za standardní lze považovat postup, kdy akcie jsou propláceny proti jejich vrácení.

²⁸ Ve vztahu k úpravě obsažené v obchodním zákoníku zastával J. Dědič názor, že lhůta pro předložení listinné akcie nesmí předcházet den zápisu snížení základního kapitálu do obchodního rejstříku. Viz Jinak DĚDIČ, J. In: DĚDIČ, J. a kol. *Obchodní zákoník. Komentář. Díl III. § 176–220zb*, s. 2665. I ve vztahu k odchylné právní úpravě obsažené v zákoně o obchodních korporacích autor tento svůj názor koriguje.

²⁹ Ustanovení § 243 odst. 1 z. o. k. zní: „Akciovou společností je společnost, jejíž základní kapitál je rozvržen na určitý počet akcií.“

³⁰ Ustanovení § 256 odst. 1 z. o. k. zní: „Akcie je cenný papír nebo zaknihovaný cenný papír, s nímž jsou spojena práva akcionáře jako společníka podílet se podle tohoto zákona a stanov společnosti na jejím řízení, jejím zisku a na likvidačním zůstatku při jejím zrušení s likvidací.“

³¹ Ustanovení § 533 odst. 2 zní: „Akcionář nevykonává od účinnosti snížení základního kapitálu s akciemi podle odstavce 1 spojená akcionářská práva a představenstvo uplatní postup podle § 537 až 541.“

³² J. Dědič ve vztahu k právní úpravě obsažené v obchodním zákoníku v souvislosti s upuštěním od vydání akcií publikoval názor, že i v tomto případě může lhůta o předložení zatímních listů začít běžet až po zápisu snížení základního kapitálu do obchodního rejstříku. Viz DĚDIČ, J. In: DĚDIČ, J. a kol. *Obchodní zákoník. Komentář. Díl III. § 176–220zb*, s. 2682.

Pouze v souvislosti se snížením základního kapitálu vzetím akcií na základě veřejného návrhu smlouvy stanoví § 533 odst. 1 z. o. k., že lhůta pro předložení akcií nesmí předcházet den účinnosti snížení základního kapitálu. Na to pak navazuje ustanovení druhého odstavce, které zapovídá akcionáři od účinnosti snížení základního kapitálu vykonávat akcionářská práva s nevrácenou akcií. Nicméně společnost je povinna listiny, které představovaly akcie, stáhnout od akcionářů postupem podle § 537 až 541 z. o. k. Je však otázkou, proč má být prohlášována za neplatnou listina, s níž již nejsou spojena žádná akcionářská práva? Nicméně zákon takový postup vyžaduje.

7. K důsledkům zápisu snížení základního kapitálu na právní postavení akcionářů, jejichž podíl na akciové společnosti byl použit ke snížení základního kapitálu

Na rozdíl od právní úpravy zvyšování základního kapitálu (viz § 492 odst. 2 z. o. k.) zákon o obchodních korporacích výslovně nestanoví, jaký je právní osud podílu akcionáře ve společnosti (akcie) v případě stahování akcií z oběhu nebo při upuštění od vydání akcií. Jsou možné dva pohledy, buď můžeme chápat tyto postupy jako právní skutečnosti, na jejichž základě má společnost nabýt vlastnické právo k vlastním akciím (jakási koupě akcií *sui generis* akciovou společností), nebo je můžeme chápat jako úpravu způsobu vypořádání s akcionářem (úpravy vypořádacího podílu), jehož účast ve společnosti zanikla na základě jiné právní skutečnosti.

M. Kubík se přiklání k názoru, že při vzetí akcií z oběhu na základě návrhu akcionářům nabývá společnost své vlastní akcie a jen si klade otázku, zda se mají aplikovat pravidla pro převod vlastnického práva k akciím a případná omezení převoditelnosti akcií.³³ Zajímavé je, že při losování akcií a upuštění od vydání akcií si stejnou otázku neklade.

Závěru, že při snižování základního kapitálu nabývá společnost vlastní akcie, zdá se, svědčí ustanovení 306 odst. 1 písm. a) z. o. k., kde se stanoví, že společnost může nabývat vlastní akcie i bez splnění podmínek podle § 301 až 303 z. o. k., nabývá-li je za účelem snížení základního kapitálu. Nabývá však společnost nepochybně své vlastní akcie? A pokud ano, jakým způsobem a k jakému okamžiku? Jsme názoru, že o koupi nemůže v žádném případě jít v případě losování akcií nebo při upuštění od vydání akcií podle § 536 z. o. k., neboť k zániku účasti akcionáře ve společnosti dojde bez ohledu na jeho vůli. V těchto případech zákon ukládá akcionáři povinnost odevzdat či předložit listinné akcie nebo zatímní listy společnosti, nikoliv na ni převést vlastnické právo k nim a ve vztahu k zaknihovaným akciím nevyžaduje jejich převod na účet společnosti, ale jen jejich zrušení na základě příkazu společnosti. Zákon o obchodních korporacích sice v § 531 odst. 2 z. o. k. výslovně nestanoví, že se mají zrušit vylosované akcie evidované na majetkovém účtu akcionáře, ale plyne to z celé konstrukce § 531 z. o. k. Při upuštění od vydání akcií, na něž nebyly vydány zatímní listy, zákon dokonce žádnou právní úpravu postupu společnosti nebo akcionáře neupravuje a ani výslovně nestanoví, jaký je právní osud nesplacené akcie.

Pokud by společnost v těchto případech nabývala vlastní akcie, zatímní listy či nesplacené akcie, pak by podle našeho názoru muselo jít o přechod, nikoliv převod vlastnického práva. Je jen obtížně představitelné, že po vylosování akcií by ještě muselo dojít k rubropisování listinných akcií na společnost nebo k podání příkazu k převodu zaknihovaných

³³ Viz KUBÍK, M. In: LASÁK, J. – POKORNÁ, J. – ČÁP, Z. – DOLEŽIL, T. a kol. *Komentář k zákonu o obchodních korporacích*, s. 2368, 2369.

akcií na majetkový účet společnosti. To vše vyžaduje součinnost akcionáře, s níž zákon nijak nepočítá. Při upuštění od vydání akcií by musel být na společnost rubropisován zatímní list nebo by musela být uzavřena smlouva o postoupení smlouvy, jíž se převádí nesplacená akcie. Ani to by se neobešlo bez součinnosti akcionáře. Zákon však předpokládá, že v daných případech dojde ke snížení základního kapitálu i proti vůli (tedy i bez součinnosti) dotčeného akcionáře. Minimálně u zaknihovaných akcií by šlo na možný přechod vlastnického práva na společnost (má-li společnost vůbec nabýt vlastnické právo) nepřímou usuzovat z § 531 z. o. k. Jsme názoru, že právní režim musí být jednotný, a stejný závěr (tedy že jde o přechod vlastnického práva, nikoliv o jeho převod) by bylo nutno učinit i k listinným akciím a nesplaceným akciím. Pak by bylo třeba ještě najít jednotný okamžik, kdy k přechodu vlastnického práva dojde. Podle našeho názoru by z úpravy zaknihovaných akcií bylo možno dovozovat, že je to okamžik účinnosti snížení základního kapitálu. Proto i u listinných akcií nebo zatímních listů, i kdyby byly předány společnosti před účinností snížení základního kapitálu, by společnost vlastnické právo k nim k okamžiku jejich předání nenabyla, ale stalo by se tak až k okamžiku účinnosti snížení základního kapitálu.

Poněkud jinou terminologii nalezneme při snižování základního kapitálu na základě (veřejného) návrhu akcionářům, zde zákon hovoří o kupní ceně (viz § 533 z. o. k.). Nicméně u listinných akcií se opět používá pojem „předložení akcií“, nikoliv „převod“ akcie. Navíc lhůta k předložení akcií nesmí v daném případě předcházet den účinnosti snížení základního kapitálu. U zaknihovaných akcií se nikdy nepřevádí akcie na majetkový účet společnosti, která snižuje základní kapitál, ale dává příkaz k jejich zrušení (viz 534 z. o. k.), který musí společnost doložit dokladem o přijetí návrhu smlouvy. Zde je nepochybné, že se akcie zrušují na majetkovém účtu bývalého akcionáře, protože se vyžaduje doložení dokladu o přijetí návrhu smlouvy. Pokud by se rušily akcie přímo na majetkovém účtu společnosti, nebylo by takového dokladu potřeba. Z toho podle našeho názoru plyne, že nabývá-li vůbec společnost vlastnické právo k akciím na základě stahování akcií z oběhu na základě návrhu smlouvy akcionářům, jde rovněž o přechod vlastnického práva na společnost a opět ke dni účinnosti snížení základního kapitálu.³⁴

Bez ohledu na to, zda společnost nabývá ve výše uvedených případech vlastnické právo k akciím, zatímním listům nebo nesplaceným akciím, zaniká podíl v akciové společnosti okamžikem účinnosti snížení základního kapitálu, neboť podle našeho přesvědčení nemůže existovat podíl, který by nebyl pokryt základním kapitálem společnosti. To nepochybně plyne z pojmového vymezení akciové společnosti v § 243 z. o. k., kde se uvádí, že akciovou společností je společnost, jejíž základní kapitál je rozvržen na určitý počet akcií a z definice akcie v § 256 z. o. k.

I kdyby tedy akciová společnost při snižování základního kapitálu stahováním akcií z oběhu a při upuštění od vydání akcií nenabývala k akciím, zatímním listům či nesplaceným akciím, jichž se snížení týká, vlastnické právo, je podle našeho názoru třeba uzavřít, že účast akcionáře na akciové společnosti v důsledku snížení základního kapitálu zaniká účinností snížení základního kapitálu bez ohledu na to, kdy akcionář odevzdá společnosti své akcie nebo zatímní listy nebo kdy bude zrušena evidence zaknihovaných akcií.

³⁴ Minimálně ve vztahu ke snižování základního kapitálu na základě návrhu smlouvy akcionářům publikoval J. Dědič ve vztahu k úpravě obsažené v obchodním zákoníku, že jde o nabývání vlastních akcií akcií. Viz DĚDIČ, J. In: DĚDIČ, J. a kol. *Obchodní zákoník. Komentář. Díl III. § 176–220zb.*, s. 2269. Neřešil však otázku, zda je o přechod nebo o převod vlastnického práva. Z hlediska účetnictví však J. Skálová-Kunešová uváděla, že jak při losování, tak při návrhu smlouvy akcionářům se bude účtovat jako o běžném prodeji akcií. Nikoliv však již při upuštění od vydání akcií. Viz KUNEŠOVÁ-SKÁLOVÁ, J. In: DĚDIČ, J. a kol. *Obchodní zákoník. Komentář. Díl III. § 176–220zb.*, s. 2266, 2669 a 2683.

Připustíme-li, že lze stanovit lhůtu pro odevzdání (předložení) akcií i na dobu před účinností snížení základního kapitálu, pokud to zákon jako u vzetí akcií z oběhu na základě návrhu akcionářům nevyklučuje, tak i když akcionář odevzdá společnosti listinnou akcii nebo zatímní list před účinností snížení základního kapitálu, zůstává podle našeho názoru akcionářem až do okamžiku účinnosti snížení základního kapitálu.

Pokud by společnost vlastnické právo ke svým podílům ve výše uvedených případech nabývala, tak pouze na tzv. „právníkou vteřinu“. Jelikož by současně daný podíl v akciové společnosti zanikl účinností snížení základního kapitálu, zaniklo by nepochybně i vlastnické právo společnosti k němu. Z hlediska právního postavení akcionáře není tedy podle našeho názoru zásadní rozdíl v tom, zda bude přijata konstrukce nabývání vlastnického práva k vlastním podílům nebo nikoliv. Má to však význam pro účetnictví (zda musí společnost vykázat předmětné podíly ve svém účetnictví) a pro zprávu představenstva o podnikatelské činnosti podle § 307 z. o. k., zda v ní musí uvést zákonem vyžadované skutečnosti o nabytí a pozbytí vlastních podílů.

Princip, že postavení akcionáře se mění v důsledku snížení základního kapitálu ke dni účinnosti snížení základního kapitálu, ostatně již v minulosti judikoval Nejvyšší soud ve vztahu ke snížení základního kapitálu snížením jmenovité hodnoty akcií. V rozhodnutí sp. zn. 29 Odo 460/2001 uvedl: „*případná nezákonnost postupu správce při vyznačení nižší jmenovité hodnoty akcií nemá vliv na to, že akcie – poté co došlo k zápisu snížení základního jmění do obchodního rejstříku – mají jmenovitou hodnotu odpovídající tomuto snížení.*“ Není žádného důvodu, proč by stejné pravidlo nemělo platit při snižování základního kapitálu vzetím akcií z oběhu nebo upuštěním od vydání akcií.

8. Účinnost snížení základního kapitálu

Zbývá ještě objasnit okamžik, kdy snížení základního kapitálu akciové společnosti nabývá účinnosti. Zákon o obchodních korporacích totiž rozlišuje „*účinnost snížení základního kapitálu vůči třetím osobám*“ (viz např. § 518 odst. 1 z. o. k.) a jen „*účinnost snížení základního kapitálu*“ (viz např. § 520, 528, 531, 533, 534, 536, 641 z. o. k.). V § 467 odst. 1 z. o. k. se stanoví, že účinky snížení základního kapitálu nastávají zápisem nové výše základního kapitálu do obchodního rejstříku. Stanovuje se tím účinnost snížení základního kapitálu nebo účinnost snížení základního kapitálu vůči třetím osobám? Výše základního kapitálu je součástí stanov, proto účinností snížení základního kapitálu musíme rozumět účinnost změny stanov týkající se výše základního kapitálu. Tu zákon v § 431 až 434 z. o. k. výslovně nenormuje. Je proto třeba aplikovat § 431 odst. 2 z. o. k. podle něhož ostatní změny stanov, o nichž rozhoduje valná hromada, nabývají účinnosti okamžikem jejího rozhodnutí, ledaže z tohoto rozhodnutí nebo ze zákona o obchodních korporacích plyne, že nabývají účinnosti později. Podle našeho názoru není účinnost snížení základního kapitálu ve stanovách v dispozici akcionářů, ale určuje ji právě § 467 odst. 1 z. o. k., neboť účinkem snížení základního kapitálu je i změna stanov akciové společnosti.

Zákon o obchodních korporacích výslovně nestanoví, kdy nastávají účinky snížení základního kapitálu ve vztahu k třetím osobám. Podle našeho názoru proto nezbývá než tento účinek vázat na princip materiální publicity zápisů do obchodního rejstříku podle § 8 veř. rej.³⁵

³⁵ Shodně viz i KUBÍK, M. In: LASÁK, J. – POKORNÁ, J. – ČÁP, Z. – DOLEŽIL, T. a kol. *Komentář k zákonu o obchodních korporacích*, s. 2343.

9. Ochrana věřitelů při snížení základního kapitálu

Směrnice upravuje principy ochrany věřitelů jako minimální harmonizaci v čl. 75 a 76. Podle čl. 75 Směrnice musí mít věřitelé, jejichž pohledávky vznikly před zveřejněním rozhodnutí o snížení základního kapitálu, přinejmenším právo na zajištění pohledávek, které ještě nejsou splatné. Podle čl. 73 první pododstavec Směrnice musí být rozhodnutí o snížení základního kapitálu zveřejněno způsobem stanoveným v čl. 16 odst. 5 Směrnice, přičemž členské státy určí za účelem zveřejňování vnitrostátní věstník nebo že nahradí vnitrostátní věstník jiným způsobem stejně účinným, který bude přinejmenším využívat systému umožňujícího přístup ke zveřejněním informacím v chronologickém sledu prostřednictvím elektronické platformy.

Česká právní úprava je však ve způsobu zveřejňování rozhodnutí valné hromady o snížení základního kapitálu velmi komplikovaná a nepřehledná. Rozhodnutí valné hromady se podle 519 z. o. k. zapisuje do obchodního rejstříku a tento zápis zveřejňuje podle § 2 odst. 2 veř. rej. rejstříkový soud. Podle § 2 odst. 4 veř. rej. rozsah a způsob zveřejnění zápisu upraví vláda nařízením. V současné době jde o nařízení vlády č. 351/2013 Sb., kterým se určuje výše úroků z prodlení a nákladů spojených s uplatněním pohledávky, určuje odměna likvidátora, likvidačního správce a člena orgánu právnické osoby jmenovaného soudem a upravují některé otázky Obchodního věstníku, veřejných rejstříků právnických a fyzických osob a evidence svěřenských fondů a evidence údajů o skutečných majitelích, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „nařízení vlády“).

Podle § 16 nařízení vlády údaje zapsané ve veřejném rejstříku a listiny uložené ve sbírce listin jsou zveřejněny jejich uveřejněním způsobem umožňujícím dálkový přístup podle § 3 veř. rej., tedy tak, že rejstříkový soud uveřejní zapsaný údaj a listiny uložené ve sbírce listin způsobem umožňujícím dálkový přístup (na internetových stránkách <http://www.justice.cz/Justice2/Uvod/uvod.aspx>). Rozhodnutí valné hromady o snížení základního kapitálu je tedy zveřejněno zpřístupněním tohoto usnesení na uvedených internetových stránkách Ministerstva spravedlnosti.

Problém však tkví v tom, že ustanovení § 518 odst. 2 z. o. k. navíc ukládá představenstvu zveřejnit usnesení valné hromady dvakrát po sobě s třicetidenním odstupem po zápisu tohoto usnesení do obchodního rejstříku. Publikační povinnost je zde uložena představenstvu, nikoliv rejstříkovému soudu. Podle § 776 odst. 1 z. o. k. je povinnost zveřejnění údajů stanovená tímto zákonem splněna jejich zveřejněním v Obchodním věstníku.

Usnesení valné hromady o snížení základního kapitálu se tedy zveřejňuje třikrát, jednou na internetových stránkách www.justice.cz a dvakrát v Obchodním věstníku, který je veden v elektronické podobě. Z hlediska unijního práva je však zveřejněním usnesení jeho zveřejnění podle čl. 16 Směrnice. Rozhodující by tedy měl být okamžik zveřejnění usnesení valné hromady na internetových stránkách Ministerstva spravedlnosti, ale tak tomu zřejmě není.

Jací věřitelé mají právo na zjištění, stanoví § 518 odst. 3 z. o. k. Ten odkazuje na věřitele uvedené v § 518 odst. 1 z. o. k. a podle něho jde o věřitele, jejichž pohledávky vznikly před okamžikem účinnosti rozhodnutí valné hromady o zvýšení základního kapitálu. Usnesení valné hromady je podle ustálené judikatury účinné okamžikem jeho přijetí, ledaže zákon nebo rozhodnutí valné hromady tuto účinnost odloží. V takovém případě by bylo české právo v rozporu s požadavky unijního práva, neboť by za rozhodným okamžikem byl okamžik přijetí usnesení o snížení základního kapitálu, nikoliv okamžik jeho zveřejnění.

Nicméně v § 518 odst. 1 z. o. k. se také objevuje na jiném místě pojem „účinnost rozhodnutí valné hromady vůči třetím osobám“. Má být tedy v celém odstavci 1 pojem „účinnost usnesení valné hromady“ vyložen jako „účinnost vůči třetím osobám“? Kdy je však usnesení valné hromady účinné vůči třetím osobám, zákon o obchodních korporacích neupravuje. Komentářová literatura se přiklání k názoru, že je to den ve smyslu § 45 odst. 4 z. o. k., tedy den, kdy se třetí osoby o takovém rozhodnutí dověděly nebo dovědět mohly, tedy okamžikem zápisu do obchodního rejstříku, který je současně okamžikem zveřejnění podle § 16 odst. 1 nařízení vlády.³⁶

Přikláníme se k názoru, že usnesení valné hromady vůči třetím osobám je účinné okamžikem jeho zveřejnění na internetových stránkách www.justice.cz, neboť z ničeho neplyne, že okamžik zápisu do obchodního rejstříku je totožný s okamžikem publikace zápisu na internetových stránkách. Lze tedy uzavřít, že výkladem lze dospět k závěru, že pokud jde o okruh oprávněných věřitelů, je česká právní úprava v souladu s požadavky unijního práva.

Kromě vymezení okruhu věřitelů, je však i důležité, jaké jejich pohledávky mají být zajištěny. Podle čl. 75 odst. 1 Směrnice jde o pohledávky, které jsou nesplatné ke dni zveřejnění zápisu usnesení valné hromady do obchodního rejstříku. Podle § 518 odst. 3 z. o. k. však jde o pohledávky, které nebyly splatné k okamžiku doručení výzvy k přihlášení pohledávek podle § 518 odst. 1 z. o. k. nebo v okamžiku druhého zveřejnění usnesení valné hromady představenstvem v Obchodním rejstříku podle § 518 odst. 2 z. o. k. Vzhledem k tomu, že k výzvě věřitelům a ke druhému zveřejnění může dojít až po zápisu usnesení valné hromady do obchodního rejstříku, je česká právní úprava přísnější, než umožňuje Směrnice, protože se může stát, že v době zveřejnění usnesení na internetových stránkách půjde ještě o nesplatnou pohledávku, ale v době doručení výzvy nebo druhého zveřejnění v Obchodním věstníku až bude pohledávka splatná a takový věřitel nebude mít právo na zjištění, zatímco unijní úprava vyžaduje, aby takové právo měl. Podle našeho názoru je zapotřebí uvést českou právní úpravu při nejbližší novelizaci do souladu s unijním právem.

Při zjednodušeném snížení základního kapitálu ve smyslu čl. 76 odst. 1 směrnice a § 544 z. o. k., se nepoužijí ustanovení o ochraně věřitelů. Směrnice však v § 76 odst. 2 vyžaduje, aby členský stát přijal opatření zamezující tomu, aby částky snížení základního kapitálu nemohly být v těchto případech použity k provedení plateb nebo k rozdělení akcionářům ani k tomu, aby byli akcionáři zbaveni povinnosti poskytnout vklad. Česká právní úprava v § 545 odst. 1 z. o. k. však pouze zakazuje poskytnout akcionáři jakékoliv plnění a neobsahuje zákaz prominout nesplacenou část emisního kurzu akcií.

Závěr

Předkládaný příspěvek oslovuje vybrané problematické aspekty nové právní úpravy snížení základního kapitálu akciové společnosti a upozorňuje na dílčí výkladová úskalí, která jsou v této právní úpravě zakotvena. Lze přitom předpokládat, že některá z nich budou korigována v rámci připravované novelizace zákona o obchodních korporacích.

³⁶ Obdobně KUBÍK, M. In: LASÁK, J. – POKORNÁ, J. – ČÁP, Z. – DOLEŽIL, T. a kol. *Komentář k zákonu o obchodních korporacích*, s. 2343.

(Effective) Reduction of the Share Capital of a Joint-stock Company after Recodification: Current Interpretation Question Marks

Jan Lasák – Jan Dědič

Abstract: Both Czech and European stock law place a significant emphasis on a joint-stock company's registered capital as one of the instruments of creditor protection, although its practical significance is not as crucial from this point of view. Nowadays, a joint-stock company's registered capital represents, in simple terms, just a "plain" figure on the liabilities side of the balance sheet, which does not necessarily have to correspond to the company's actual assets. Instead, the requirement for a particular amount of registered capital to set up a joint-stock company therefore constitutes an indicator of the founders' "credibility" in some way. It's entirely possible that throughout the existence of the joint-stock company the fair value of the company's property could easily drop below the amount of its registered capital. The traditional function of the registered capital (as a form of protecting creditors, not only the joint-stock company's) is therefore more than controversial. It is only relevant in the context of the so-called "balance" test that restricts the distribution of the joint-stock company's profits and other equity.

This article purports to analyse certain problems in the current Czech rules and policies that apply to and govern the reduction of a joint-stock company's registered capital and that result from the re-enacted legislation, which has so far been neglected in legal writing, and to suggest a solution. At the outset, it is necessary to note that the Czech registered-capital-reduction rules and policies (and the interpretation thereof) cannot be – and have not been since 2004 – entirely autonomous. The Czech Republic is bound by EU law (EU directives), which constitutes an important instrument for interpreting contested provisions of the Business Corporations Act that regulate the reduction of a joint-stock company's registered capital.

Key words: joint-stock company, reduction of the registered capital, creditor protection